

1930 84

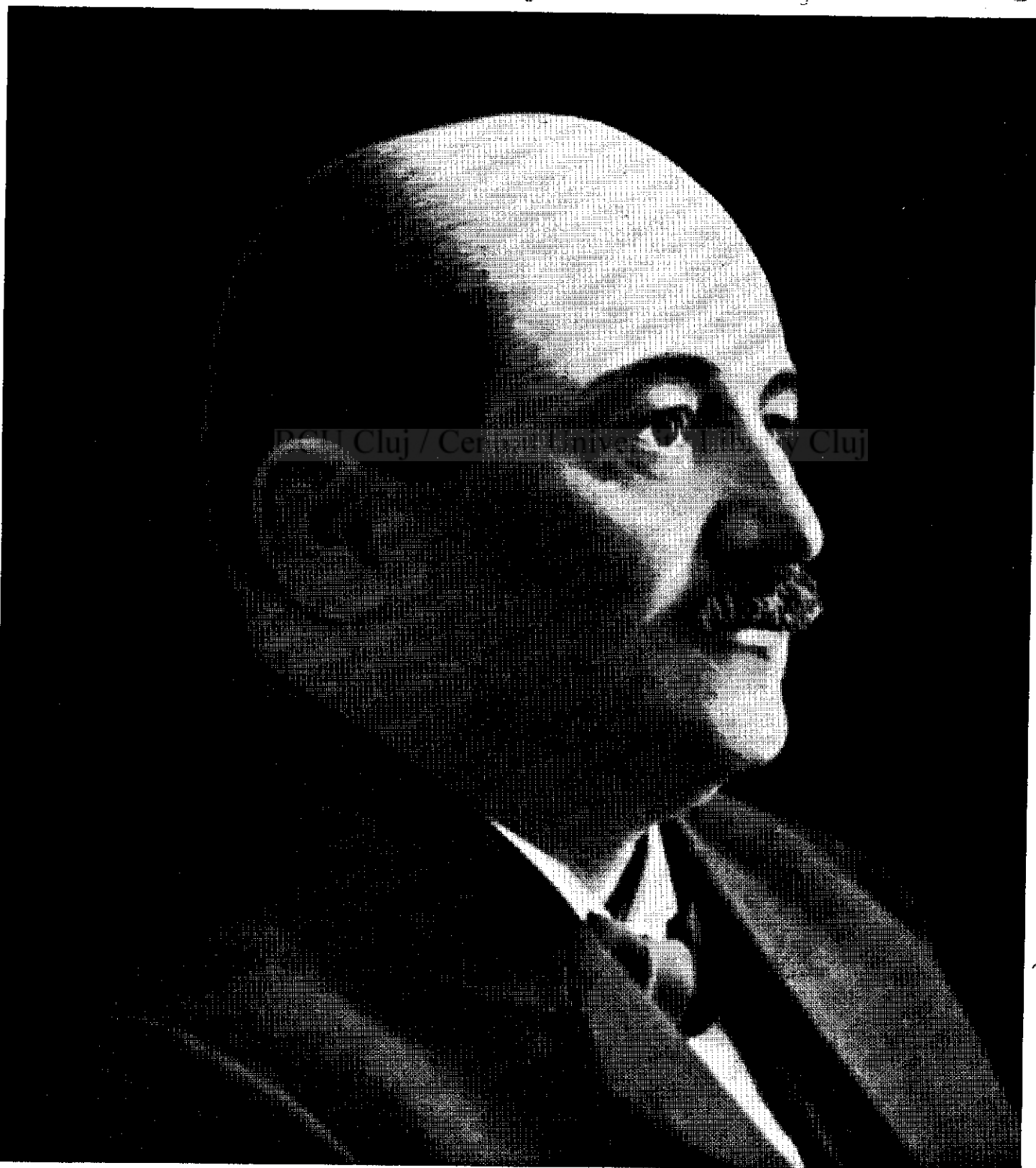
Universul

Anul XLVI Nr. 11

9 Martie 1930

5 Lei

Interar

Prof. Dr. OCTAVIAN GHEORGHIAN

C t i t o r i i

PROF. DR. OCTAVIAN GHEORGHIAN

de Docent Dr. V. TRIFU

Profesorul Doctor Octavian Gheorghian? o figură românească ce poate fi pomenită printre ilustrele personalități ce intră în splendorul Panteon al neamului românesc, ridicat în paginile acestei reviste?

Fără nici o îndoială!..

Trebue însă, să observăm cu mănuire, cât de puțin a fost cunoscut în restul Tării, numele acestui savant medic, cu renume european, și cât de neștiută este viața admirabilă a acestui bucovinean care merită cu prisosință să fie considerat una din gloriile noastre naționale.

Doctorul Octavian Gheorghian, de la Cernăuți, se trăgea dintr-o familie veche și distinsă familie românească de răzeși, care stăpânise numeroase moșii în jurul orașului Siret și care a fost însoțit întotdeauna, de o mare și generoasă dragoste de neam.

Bunicul său, Petre Gheorghian, fusese primar al orașului Siret, și prin operele sale, fusese remarcat de stăpânirea austriacă ce voind să-l câștige, i-a oferit un titlu de noblete. Primarul Petre Gheorghian, nobil român, refuză însă acest titlu de noblete austriacă, pentru că, socotia dânsul, primirea lui ar fi însemnat o dezertare din neamul românesc, prea drag inimii sale.

Nepotul marelui primar român, Octavian Gheorghian, a urmat școala primară în Siret, iar liceul l-a făcut, întâi la Suceava, în prajma mărețelor amintiri ale vitejiei românești, de odinioară, și apoi la Rădăuți, unde și-a trecut cu strălucire, bacalaureatul.

Inscris la Facultatea de Medicină din Graz, și-a început studiile medicale de parte de „Dulcea lui Bucovina” și le-a terminat la Viena, unde s'a distins prin luminoasele lui cunoștințe și prin marea sa abilitate la lucrările de medicină operatorie.

La una din probele făcute în sala de lucrări, deși îi căzuse o chestiune deosebit de delicată, Octavian Gheorghian a executat-o așa de minunat, încât maestrul său i a spus admirativ: „Trebue să te faci chirurg!”

A obținut cu un succes strălucit, titlul de doctor în medicină și chirurgie, în anul 1898 și a fost apoi, timp de doi ani, asistent la Kaiser-Königliche Allgemeine Krankenhaus, în Viena, unde a fost rând pe rând copilul stimat și răsfățat al faimosilor savanți austriaci, Hofrat Dr. Hofmohl, Dr. Drasche și Baron Doctor Wiedehöfer.

Deși i se oferiau, încă de pe atunci posturi strălucite, doctorul Gheorghian s'a întors în Bucovina, unde a fost numit medic secundar al lui Bukowinaer Landes-spital, devenit astăzi Spitalul Central din Cernăuți.

De aici, a fost transferat ca director de spital, la Suceava, unde era trimis în mod special, ca reorganizator al unei instituții, ce se găsea într-o stare deplorabilă.

După un an și jumătate de muncă harnică și neobosită, a rânduit spitalul și a plecat, pe cont propriu, din nou la Viena, pentru a-și desăvârși cunoștințele, în bo-

lele de femei, și faceri, în ginecologie și obstetrică.

A mai urmat studii de perfecționare în clinicele vestite pentru aceste specialități, la Rostock, la Berlin și la Dresda.

Profesorul ilustru pe toată suprafața păământului, *Geheimrat*-ul Dr. Leopold a vrut cu insistență să-l rețină la clinica de femei din Dresda și cu intențiunea mărturisită de a-l face urmașul său.

Demn fiu al marilor patrioți, cari nu admiteau nici o îndepărtare dela datoria lor de români, Doctorul Octavian Gheorghian refuză marea onoare ce i se face și se întoarce în Bucovina, unde în urma unui concurs strălucit, este numit medic-director al Maternității din Cernăuți.

Pe atunci, această instituție importantă era adăpostită pe o stradă lăturănică, murdară, insalubră, într-o clădire veche, neîncălzită, dărăpănată.

Prinul gând al doctorului Gheorghian a fost să mute această Maternitate, s'o așeze în condițiuni demne.

A profitat de faptul că se desființa o școală de agricultură, și s'a folosit de faptul că era privit cu admirație și respect de toți conducătorii administrativi, s'a străduit și a obținut dreptul să instaleze în clădirea acelei școli, Maternitatea, Viena astfel aproape de Spitalul Central.

Ca director al Maternității, a dovedit o voință de fier, pe lângă spiritul de organizator, pe care-l manifestase la Suceava, a înzestrat spitalul de faceri, cu toate aparatele și instrumentele cerute de cea mai fină tehnică științifică și l-a rânduit ca o Maternitate model.

Înspețiile care i se făceau constatau admirabile rezultate pe cari le obținea continuu și îi atrăgeau neîncetate elogiile, așa încât, în 1911, i se conferă titlul de profesor și este invitat la Viena.

Numit profesor și chemat la Viena!.. Ce rară isbândă!..

Însă, Doctorul, acum Profesorul Doctor Gheorghian, refuză din nou, să-și părăsească legiunile familiei, modeste dar frumoase Bucovina... chiar în fața gloriei de a fi unul din maeștrii faimoasei școli medicale vieneze.

„Noi, ceștia din Bucovina, mai avem și alte datorii”, spunea dânsul emoționat, cu blândete familiei și prietenilor săi.

În 1914, izbucnește marele război...

Profesorul Gheorghian rămas la postul său, da dovadă de o putere de muncă neluătoare, ia în primire toate instituțiile sanitare din Cernăuți, aplegă pretutindenea neobosit și fără teamă, chiar în grelele ceasuri în care orașul devine câmp de luptă aprig, disputat când de nemți, când de ruși.

Ajutat numai de câțiva sanitari pe cari îi însuflește. Profesorul Gheorghian a îndeplinit o sarcină uriașă, iar oboselile de atunci, i-au sdruncinat, pe ascuns, sănătatea, fără însă ca ele să isbutiască să-i reducă activitatea.

Marele român își urmărea idealurile; în mijlocul frământărilor avea o țintă pe care o simțea desigur, aproape...

Omul, care încă elev de liceu fiind, era

să fie dat afară din școală, fiindcă, împreună cu alți copii inimoși, înființase o bibliotecă secretă cu cărți românești, strecurate din Regat.

Omul, care student la Graz sau la Viena, în Cercul „Carmen Sylva” sau în Cercul „România Jună”, animase cu înflăcărare naționalismul colegilor săi,

Omul, care iubit și stimat în toată lumea medicală austriacă și germană, refuzase situații splendide, pentru a rămânea în mijlocul moștelor săi români.

Omul care era mereu cu ochii spre Regatul de unde își alesese în 1905, o admirabilă soție, o olteancă, pe buna și distinsă Doamnă Matilda Gheorghian.

Nu se poate să nu fi fost călăuzit de o rază divină, nu se poate să nu fi văzut clar, printr-un har dumnezeesc, idealul național aproape de împlinire!..

Și căta mulțumire sufletească trebușă fi simțit acest om rar, în 1918, când după prăbușirea imperiului austriac, a fost chemat să facă parte din guvernul românesc al Bucovinei, prezidat de ilustriul român *lancu cavalier de Flondor!*

Ce splendidă, ce dumnezeiască răsplăt era pentru dânsul, demnitatea de ministru, de șef al resortului afacerilor sanitare!..

Da, nu era de ajuns: Bucovina nu fusese încă unită.

Și-atunci, Profesorul Octavian Gheorghian a porocit cu regretatul *V. Bodnareșcu* și cu *Doctorul Aurel Popescu*, alți mari și entuziaști români, să ducă Regelui Ferdinand I al României, chemarea Bucovinei!..

A trăit pagini de epopee!

La plecare, și-a chemat lângă dânsul mișcat, soția și copiii și i-a dus în fața unei icoane sfinte: „să ne rugăm lui Dumnezeu, din tot sufletul și din toată inima noastră!” Și-a sărutat apoi, pe cei trei copii ai săi, și-a îmbrățișat duios, soția dragă, și a pornit.

Numai Doamna Gheorghian știa încotro și prin câte primejdii: de aceea a plâns multe zile și nopți de-arândul.

Scăpat cu greu de gloanțele rutenilor, prin rândurile cărora a trebuit să treacă, Doctorul Gheorghian a găsit armata românească la graniță.

„Omul cu ochii întotdeauna umezi și sculptori ca de câprioară, - scrie despre dânsul cu admirație Profesorul Dr. Sion, în 1921. - a fost arestat de armata română.

„Dus în fața generalului Zadie și supus la interogatoriul ocazional, înainte de orice răspuns, își sfășie gulerul hainei.

„Generalul crezând că are în prezența sa, pe un misticator sau un nebun, se pregătia să dea ordine în consecință, când nebunul, desface din sclerentele gulerului sfășiat, scrisoarea Comitetului Național din Cernăuți, care chema cu disperare armata română”.

Și Profesorul Gheorghian s'a întors în Bucovina cu ostirea românească.

Puțin după aceea, a plecat la Iași, pen-

NOTE BIOGRAFICE

Doctorul Octavian Gheorghian s'a născut în orașul Siret, în Bucovina.

A făcut primele studii în orașul său natal, apoi în Suceava și și-a luat bacalaureatul, în Rădăuți.

A urmat Facultatea de Medicină din Graz (Austria) și a terminat studiile universitare la Viena, obținând titlul de doctor în medicină și chirurgie în anul 1898.

A fost asistent la K. K. Allgemeine Krankenhaus în Viena timp de doi ani, sub conducerea marilor Hofmokr, Drasche și Weherhofer.

Medic secundar la spitalul din Cernăuți
Director de spital, la Suceava.

Din nou asistent în clinicile din Austria și Germania.

Asistent sualucit al ilustrului Profesor Leopold, la Dresda.

Medic-director al Maternității din Cernăuți.

În 1911, a fost numit profesor de obstetrică și chemat la Viena.

A preferat să rămână la Cernăuți.

Căsătorit în 1905, cu doamna Matilda Gheorghian a avut într'însa, o soție admirabilă, îngăduitoare și bună care a îngrijit cu devotament pe cei trei fii ai lor.

Doctorul Gheorghian prea preocupat de misiunea lui de medic avea nevoie de o asemenență bună și înțelegătoare soție.

În 1918, a fost numit ministru, șef al resortului afacerilor sanitare în guvernul bucovinean prezidat de lanca cavaler de Flondor.

A făcut parte cu Bodnărescu și dr. Aurel Popescu din îndrăzneța delegație pornită spre Iași pentru a chema în Bucovina armata Română, iar apoi din delegația ce închina Bucovina Regelui Ferdinand I al României.

Vice președinte al Asociației generale a medicilor din România.

Președinte al filialei din Cernăuți.

Președinte al congresului profesional din Cernăuți, în 1927.

Inspector general sanitar.

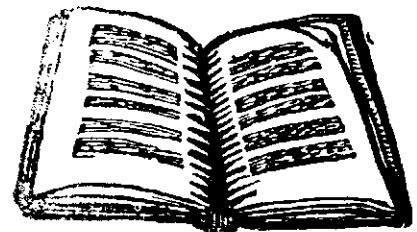
Membre în comitetul sanitar superior.

Președinte al societății științifice din Cernăuți.

Epitrop al parohiei ortodoxe a spitalelor din Cernăuți, parohiat înființat de dănsul.

Comandor al „Stelei României” și Mare Olifer al „Coroanei României”.

A murit la 5 Septembrie 1929.

Docent Dr. V. TRIFU

în revistele medicale austriace și germane, precum și foarte numeroase articole de medicină pentru marea publică, semnându-le modest : „un doctor”.

Ca om îl caracterizau în special, o modestie excesivă, o veșnică bunăvoiență față de oricine și o bunătate sufletească incomparabilă : nu întreba pe bolnavi, nici-

* Prof. Dr. Oct. Gheorghian, cu câțiva colegi studenți, la Viena

deștul de târziu, cu comandoria „Stelei României” și cu gradul de „Mare olifer al Coroanei României”, recompense cu care se pot lăuda în țara noastră, oameni fără vre-un merit deosebit și destui sausari.

Doctorul Gheorghian care a fost inspector general sanitar și a organizat perfect serviciul sanitar al Bucovinei, a făcut parte din Consiliul Sanitar Superior, unde a lucrat la redactarea mai multor legi sanitare : a fost președinte al Societății științifice a medicilor din Cernăuți, unde a ținut o serie de conferințe importante, președinte al filialei Cernăuți a Asociației generale a Medicilor din România, vice președinte al Comitetului Central al acestei Asociații, președinte al unui Congres medical.

În 1925, deși tânăr, s'a retras cu totul din viața politică a țării, sortită să cadă pe mâini nedemne și și-a închinat activitatea numai Maternității din Cernăuți, care în urma propunerii făcute de fostul ministru, d. profesor Ion Nistor, în fața înmormântului deschis, îi va purta pe viitor numele, ca singură cinstită demnă ce-și vine din partea semenilor : „Maternitatea Profesor Dr. Octavian Gheorghian”.

A publicat numeroase articole științifice,

odată, de bani și de cele mai multe ori îi îngrijia părintește, cu dragoste, gratuit, ba încă pe săraci îi mai ajuta și bănește.

Bun creștin, nu numai bun Român, a înființat parohiatul ortodox al spitalelor din Cernăuți și era înflăcărat epitrop, devotat și continuu sprijinitor al operelor caritabile.

În August 1929, i s'a ivit un abces : deși atins de diabet, a fost operat de două ori și se părea că se însănătoșează, dar a fost răpus de o pneumonie fulgerătoare, la 5 Septembrie, lăsând soția și copiii într-o situație materială destul de dificilă. Vor avea oare grijă de dăușii, cărmuitorii Țării ?..

Schițând viața frumoasă, înălțătoare a acestui suflet mare al Neamului românesc mă simt stingherit : ar fi trebuit să fiu mai documentat și cu un talent demn pentru a slăvi cum merită o viață de erou ; mă mângâie însă gândul că nu am lăsat să se întărească un cuvânt modest de laudă pentru Profesorul Gheorghian, care, înainte de orice, nu trebuie să fie uitat...

P O E Z I E

V Â R T E J

I

Adormi în mine gând iubit
Și dureros ca cercetarea
În sufletul îmbolnăvit;
Nu-ți mai lovi zadarnic marea,

De astre și de haos grea,
De fărâmi, șubrede ruine;
Dar surpă, dacă vei putea
Să te prăvăli de-odat' cu mine.

II

Cum aș putea să teucid
În inima 'mi nesățioasă,
Fără să simt în juru'mi vid
Și-o veștejire fioroasă,

Când în făptura ta ai luat
Lumina 'ntreagă de pe lume
Și pasul tău a miresmat
Și datu-i-a un gând anume

Și colbului stârnit pe drum?
Nu'i vânt, sunt plopii 'u nemișcare:

În mine 'i un vârtej de scrum!
Se mișcă? știi! pe o cărare...

Nici întunericul nu lasă
Oceanul liniștii pe lume;
Căci fic-care pom e-o plasă
De sărutări și de parfume!

III

În zeci de colțuri și umbrare,
Ca sub atâtea lovituri:
Rănit de dulcea sărutare
A sângeroasei tale guri;

Sărmanu'mi suflet se sbătea,
Gemea, slăvindu'și ucigașul,
Primia să moară, și muria!

IV

Aci. — trecutul cum răsare! —
Citeați o carte amândoi,
Și mâinile familiar
Vi se 'ntâlniseră pe foi...

Cum totul încetase 'n lume!
Și fără știre v'afi găsit,
Ca un amestec de parfume,
Cu suflet nedescobit!

V

De ce să-ți pară dulce clipa
De ea furată, pentru veci?
Aceasta 'i viața! E risipa
Atâtor lacrimi pe poteci!

Cum o iubești și azi, sărmane!
Tu ești locaș în care ea
Trăește Domn. Pe fine 'n van e
Să te mai cauți, ca într'o stea!

Căci te-a ucis, nebune suflet,
Cu sărutare 'i de hașis,
Cu amețitorul ei răsuflet,
Cu moartea ochilor deschisi!

Și pretutindeni vei găsi-o,
Și 'n creanga ce s'a legănat
Mlădie 'n revărsat de ziua,
După florintele sburate!

V. DEMETRIUS

O C H I I

Vreau ochii tăi ca două mări să-și lase
În sufletul meu valuri de mătase;
Vreau ceața visătoare-a umbrii lor
Pe amintiri, pe răni cari mă dor...

Când ochii tăi în mine înflorește,
În jocul lor ascuns când m'adâncește
Ca 'n răsărituri de mister, de lună,
Tărâmurii vechi de basme mă umbrește...

...Dar tot mă înfioară, câteodată,
Iubita mea, un gând o rugăciune:
Că ochii tăi vor adormi odată
Și soarele privirii va apune...

Iconna lor de aur se va stânge
Într'un amurg... Când? nimenea nu știe...
Târziu... sau mâine... Jalea mă sfâșie --
Și sufletul rănit de moarte plânge...

CONST. GORAN

ROMANȚĂ

Corăbiei cu cântec de harpe sub catarg,
O' câtă lume 'n urmă plecarea i-o regretă!...
Iar ea cu pânze albe în seara violetă
Adulmecă misterul tăcerilor din larg.

Mugese sfârșitul zilei sirenilor.. și tac...
Târziu, fluide așchii de apă sinelată
În dignul ros de vreme prind triste ca să bată. —
Și cad în mare stele și'n salbe se desfac.

O' când îți umplu sânii fierbinți cu roze reci
Și lași adânc sărutu-mi pe ochii mari să-ți treacă.
De ce privești cu zâmbet corabia ce pleacă,
Apoi te 'ndoi de mijloc și capu'n palme-ți pleci?..

ALEXANDRU CALINESCU

ORAȘUL

Orașul depărtărilor irumpe
cu plopi subțiri în cerurile scumpe...

...I-a încolțit întrecerea-de-sine
umplându-i vechea liniște smerită
și-acum fânța lui abia-și mai ține
năvalnica ieșire-din-ursită...

...Splendorile dumnezeieștei inemi
I-închid eternizându-l în lumină. —
cu îi primesc înmărmurită 'n sine-mi
frumoasa lui durere fără vină...

HAR. MIHAILESCU

22 DECEMVRIE 1929

de I. C. VISSARION

— Bună dimineața la Ajun. Doamne!

— Aaaa!.. Tu ești mă Vissarioane?

— Eu Doamne... zisei: bună dimineața...

— Ei bine, bună dimineața... Dar ce cauți mă dievolici d'acuzi la mine?

— Păi la... colindeți Doamne!

— Fiu! fiu! fiu! flueră Dumnezeu mirat. Nu era vorba să vii d'acuzi mă... Ce-ai căutat să dezertezi dela datorice?

— Din întâmplare, Doamne.

— Ei cum?

— Uite cum... Veneam dela Tâncăbești, unde citisem trăsnați d'ale mele și făcusem pe niște bieți (fară să râză. În gară la Peris, după ce n'am încălzit în bitoul șefului, unde tot timpul am stat lângă sobă, a sosit trenul diușpre Ploiești. Cum eu sânt friguros și tu ai uitat să-mi dai bani mulți ca să-mi cumpăr palton cu blană, cum au alții de categoria mea...

— Ei, ei, aici miști... tu ești de-o s'urguri categorie! Și zi?

— Și cum spui... îmbrăcat într'un ăla fără blană și fără căptușală, mă uitam la un vagon de clasa II-a, mai de lângă mașină, gândind să mă sui acolo, c'o fi mai cald, că vagoanele Doamne, se încălzesc la noi cu aburi dela mașină. Și când o chibai vagonul, pornii spre el fuga, năbădătos, așa cum sunt eu! Era noapte neagră, ora opt și ziua ta: Duminică 22 Decembrie, 1929.

Pe peronul gării nici un om de serviciu care să zică: *la o parte de pe linie*, cum se spune în alte gări... de pildă, cum zice la noi la Titu, mos Nae. Șeful ori altul zise, d'auzi un strigăt speriat: „Mașina!..”. Eu însă îmi făcusem vânt și juși înaintea unui tren accelerat, care venea diușpre București și trecea cu 70 de kilometri pe oră, că, în stația Peris nu oprește acceleratele.

Odată mă pomenii asvârlit... o clipă... fui sfărâmat!.. dispărui ca o scântec!.. În a douăzecea parte din secundă numai eram...

— Unde-i mă... strigă popa Galaction.

— Sa dus! răcni Vasile Militaru.

După ce trecu trenul, se repeziră cu lămpi pe linie. Îmi găsiră pălăria dincolo de șine. Ghiosdanul cu povești întregi, iar pe mine zdrobit, sfărâmat: ici și colo câte o bucățică...

Îmi tăiasă creierul în două. Mă răsucise și-mi tăiasă și înima, adică mi-o făcuse lată ca o curea de centiron. Picioarele mi le zdrobise, dar mânele mi le lăsase întregi.

— Mă! — gândi Galaction — cu el bietu, se făcu 501!

Eu mă trezii dincolo de linie și-l auzii. Înțelesii că el vorbea despre cinei sute de porci, ce eu o zi înainte fuseseră ucși în deraierea unui tren de marfă la stația Brazi. Îmi venii să zâmbese de expresia lui umoristică și zâmbii chiar.

Văzui însă că nu era de glumă... Eu eram eu, dar nu mai eram eu. Vedeam sânge înegrit cu praf de cărbuni pe șine și printre șine... creieri, terciuți, o treanță de corp pistosit, fărâmat, care fusese al meu.

— Aaaa!.. și-adică murii mă?! Mare comedie!.. Mă Vasile, Galactioane, fraților, murii mă, zău, ce făcui?

Ei însă nu-mi răspunseră, ci doar se uitau pe jos să vadă și să adune bucățele mele de carne.

— Asta-i moartea mă? răcni eu tare, că doar m'or auzi.

Nu mă auziră însă.

Incepui să fluer, tocmai ca țiganul căruia îi scăpase căciula pe gârlă și n'o mai putea scoate.

— Cum fraților, asta-i moartea? Temuta moarte, grozava moarte?... Rămâi așa despuiat ca pe marginea gârlei?

Mă pomenii îmbrăcat, dar fără pardisiu și fără ghet.

— Vreau pardesiul!

Dar parcă-mi răspunse cineva: pardesiul și ghetele sunt luate pe datorie, deci nu sunt ale tale... Numai ce-i al tău e al tău... Numai merge p'aci cum știi.

Galaction și-aduse aminte că e popă, ridică mânele în sus și cu capul gol începu o slujbă... pentru odihna sufletului meu.

— Iaca na! strigai eu... de odihnă îmi mai arde mie acum pe frigul și pe vântul ăsta! Că sufla Doamne un vânt cu erivăț d'alea de iarnă, de îngheța ou'n găină!

Mă dusei să mă uit și eu mai cu atenție să văd ce mi-a făcut... Dar mi se făcu atât de mare milă de mine, că 'nchisei ochii.

— Să-l punem pe peron!.. zise șeful.

— Are telegrafistul un cățel și te pomenesti că-l înjumătățește până la ziua.

— Să-l băgăm... und' să-l băgăm?

— În magazia de lemne, zise un inpiegat.

— Sunt șoarecii de-i mari acolo... Il rod până mâine!

— Ce soartă zise Vasile Militaru... Să fie ros de șoareci un biet scriitor. Nu-i fusese destul că pe lume îl rudeau pe el destul poftă, și destule lipsuri, acum să-l mai roadă și șoarecii.

— Păi ce să-i facem? întrebă șeful stației.

— În magazie tot în magazie și punem un om să-l păzească.

— Pe frigul ăsta?... Omul fuge și șoarecii tot fac din el piftii până' la ziua.

— Alt n'avem ce-i face... Legea nu permite transportarea unui om făcut bucățele...

— Dacă am plătit biletul, de ce nu? strigai eu. Arătați-mi dacă serie în lege, ca un om care a plătit biletul până la o stație oarecare, și încă de clasa doua, să nu fie lăsat să călătorească până acolo nici într'un vagon gol de marfă, că trebuie să fie lăsat jos, ori dat la cămin, sau la șoarecii de prin magazinele gârurilor. fiindcă un tren l-a făcut bucățele.

Nimeni însă nu-mi auzi protestarea, desi o făcusem tot cu glas tare.

Și mă gândeam: Domnu Codin, procurorul, nu-mi prea are binele... Să vezi drăcie!.. O săptămână mă ține aici, până m'or mânca șoarecii de tot!

Auzii pe Vasile Militaru zicând:

— Dăm o telegramă la nevastă-sa și rugăm pe șeful gării dela Titu, s'o trimeată acum la el acasă!.. E doar un scriitor!.. Și sacrificiul ăsta, din partea autorităților... Dăm alta la Duca, prietenul lui și trimitem om și la comu Costică Băicoianu...

— Fă-o... Aide... Ce să mai facem...

Și Vasile scrisese sub dictarea lui Galaction: „Doamnă!.. bietu lăncu s'a dus la Cer!.. Dumnezeu l-a chemat la El de Crăciun! Probabil să-i dea cartaboși să mănânce! adăogai eu tare. Vasile Militaru n'auzi nici cuvintele astea. Galaction urmă eu dictarea: „L-a tăiat trenul în stația Peris... Veniți mâine cu trenul de-l vedeți. Aci ne-om sfătuți unde îl înmormântăm!..” „Galaction!”.

— Păi mă 'nmormântați la Tâncăbești,

ce mai vorbă lungă. Acolo o să mă tîmăe fetițele și o să zică: „Aici e ăla — și silabisind pe crucea de marmură — lăncu Vissarion, care ne citea povești, iar noi radeam!” Apoi bărbații din satul Tâncăbeștilor n'o să aibă dușmănie ca acei din satul meu, că le-am iubit nevestele!.. Să mă 'ngropați 'n Tâncăbești!

Nu m'auziră nici acum, și-mi luară trupul fărâmat și-l băgară în magazie. Trei telegrame fură date în trei părți, din care una la procuror. Un om fu pus să mă păzească, iar un felinar fu fixat de un cui asupra mormanului meu de carne, că eram strâns în paltonașul meu, ca rufelee într'un șos.

Hârburile căpătâinii, pic'oarele, pieptul, mâtele, toate la un loc; ba ca un fel de sare, se găseau priurete bucăți și glozii de cărbuni, care erau lipiți de carne și fuseseră adunați de ea.

Trenul plecă spre București fără prietenii mei, care începură d'acum să vie pe rând în magazie să vadă dacă n'a șters-o gardistul și n'a lăsat șoarecilor în primire.

Da de ce stau ei aci? zisei. Ia s'o iau acasă. Și-mi amintii de Nunuța, fetița mea cea mai mică și cea mai dragă.

Fetița asta Doamne, cred c'o știi și Tu. Doar pentru ea te-am rugat de două ori cu multă stăruință, iar de-atunci îți aduc aminte, să mi-o ții sănătoasă, că e copilică cu minte și e miloasă din cale afară...

— E miloasă? mă întrebă Dumnezeu.

— Da Doamne, este un suflet atât de bun, cum n'am pomenit. Copiii, de obicei sunt egoști, mănâncă ci tot ce le dai, ba vor să nu dai și la alții să mănânce, dacă nu chiar să ia din mână și partea altora... Nunuța mea...

— Zii, Cornelia...

— Ii zic, dacă-mi poruncești, dar așa ne-am învățat să-i zicem toți: Nunuța...

— Zii dar și Nunuța, și spune...

— Nunuța mea, dacă îi dau ceva dulciuri și n'asi da și celorlăți copii, apoi le dă ea, până rămâne cu palma goală.

— Uite — spune ea tristă — nu mai am ce vă da! — și ca vârstă abia este de patru ani!

Eu sau mă-sa, trebuie să-i dăm din nou și ei și să rugăm pe ceilalți să mănânce înest, să nu isprăvească 'naintea ei, căci ea le-ar da iar și ar rămâne nemăncată! Ea cere pentru toți.

— Dă-i și lui Octavian, că e mititel și i-a crescut doi dinți... și Florenți, că rade la mine; și Lili, și lui Benel și lui Gligore, și Iulichii și lui Bigalde — și lui nenea Volter, că ar mânca și el, și Leji și Antoniu... și lu băcețelul Leti.

Și trebuia să le dau la toți smochine, ori curmale, ori bonboane, căci altfel nu mănâncă ea, ori le dă lor tot ce-i dăduseră.

Când veneam dela București, mă-su îmi putea să mănânc. O 'mbiiam și pe ea să mănânce cu mine.

— Mănâncă și tu cu mine, căci îmi faci poftă; dar ea, ca să-mi lase mie tot, nu vrea și-mi spunea:

— Lasă, tată, mie nu mi-e foame. Mănâncă matale!

— Și nu vrea să mănânce ori și cum ași fi rugat-o. Dacă îi opriam bucăți, mă sculam dela masă și vedea că mă 'nchin, atunci vrea să mănânce, căci îmi spunea:

— Te-ai săturat matale!.. mănânc eu alca... S'o așezam la masă și mânca și mă 'ntreba mereu de vorbă.

Din toți copiii mei, ea mi s'a lipit de

suflet mai mult. Dacă întârziam, trei zile, două mă jleca, că dece nu mai viu! Când veneam se repezea la mine, îmi cuprîndea cu micile ei brațe picioarele și strângându-le spunea cu ochii în sus la mine: „taica al meu! Taica al meu!... Dece nu mai veneai?...”

Știi bine Doamne, câte lacrimi ne-a costat și pe mine și pe mă-sa acest copil!... De trei ori scăpată din ghiarele morții — socotese că n'urma rugăciunilor ce ți-am făcut — uc este prea scumpă și prea dragă această copilă și suflet de inger.

Și apoi este atât de cumințe că noi începem o vorbă și ea o sfârșește, parcă citește gândul încă nerostit pr'n grai. Și are ochii mari și negri, obraji bucălați și nasul și gura mititică!

Pornii dar acasă și într-o clipă ajunși. Văzui lampa aprinsă, ca de obicei, în odaia despre răsărit, unde dormia mă-sa cu o parte din copii.

Când intrai prin porii pereților, Nunuța mă simți, că se trezi din somn, se sculă pe pernă și începu să întrebe pe mă-sa, care legana pe Octavian cu să adoarmă:

— Maică, a venit taica?

— N'a venit maică, fi răspunse mă-sa.

— Taica al meu!... Unde e taica al meu, care mă-ducea castane și smochine și rahat și curmale și stafide și ciocolată?

— Lasă maică culeă-te, că vine el... mâine!...

— Maică, nu mai vine taica al meu!... unde e taica al meu? Și fata începu să plângă. Doamne! Și de mila ei, începui să plâng și eu, fiindcă pricepui că acum sunt spirit, și că nu mai pot să-i aduc nici dulcicuri dela București!

— Ei, dar ce-ai tu?... Culeă-te Nunuțo, că mâine o să vie și tat-tău! fi spusă mă-sa.

— Du-te maică în odaia lui și vezi, a venit taica al meu acolo?...!

— Cum o să vie taică-tău acolo, fără să știu eu?... Culeă-te, că vine el mâine!

— Nu maică! nu!... Taica al meu, unde e taica al meu!...

Și fetița se dădu jos din pat și plecă să mă caute ea în odaia mea.

— Nu e fa Nunuțo, nu e!... lasă, că o să vie el!...

— Taica al meu!... Taica al meu!...

O rupsei la fugă Doamne de mila ei și iacătă-mă la tine... Ce-mi faci? Pentru ce nu m'ai păzit de ceasul rău? Pentru ce m'ai luat de lângă fetița mea?...!

— Arhanghele, știi?...!

— Doamne, să vezi cum s'a 'ntâmplat cu nea Ion ăsta... Trebuia să plece... Ho! ă-râse mă-sa chiar... I-am dat o presimțire Joi seara, la ora opt, în ziua de 19 Dechemvrie... El a început să facă versuri, și-a chemat pe nevastă-sa să-l scriute ei să-i steargă lacrimile... că plângea!... Mi s'a făcut milă atunci și l-am lăsat în pace... nesciind ce trebuie să mai fac eu!...

— Ce versuri ai făcut mă, Joi seara la 19 Dechemvrie?... mă întrebă Dumnezeu.

— Doamne!... frații întru condei spun că eu fac versuri proaste, că nu le fac ca ei bune... mi-e rușine să le zic...

— Ei haide, câte prostii d'ale voastre n'aud și nu văd eu și tot nu vă dăruese Satanii de tot; zi-le...

Ca să ascult porunca Domnului, spusei aceste versuri ce mi-au venit atunci. Joi seara, când am și plâns fără motiv.

Arde inima în mine

Mi-este dor de nu știu cine;

Acest dor ce n'a cuprins,

E un dor adânc, nestîns!

Cat cu gândul tot pământul,

Câmp și munte pe de-a rândul,

De cine mi-e dor așa,

Și n'aflu pe niminea!

Ridic ochii înspre stele,

Nu se văd de nori nici ele,

Iar în jur-mi tot pustie

Până n'zarea plumburie!...

Ce să 'nsenme acest dor,

O fi Doamne somn că mor!...

Și îmi pare poate rău

Că plec dintre neamul meu.

Viu nevastă, pupă-mă

Dacă poți, mângăe-mă,

Că poate mi-o alina

Dacă lu mă-i săruta!...

Mi-e dor neică, dor mereu,

Poate dor de Dumnezeu,

Dor de mama, dor de frați

Prin alte stele aflați!...

— Să schimb într'un v's această întâmplare groaznică a ta?...!

— Schimb-o... că și eu atunci o schimb într'o povestire ce era să mi-se întâmple cu adevărat...

— S'a făcut!... Du-te!

Și venii din cer în gara Perși Galaction dormita cu capul pe o masă. Vasile Militaru pe alta îmi scria un necrolog în versuri: iar un soarece în magazie, era gata să-mi ciupă vârful nasului!

Începui o muncă grea, ajutat de alți trei inși, ce veniseră nu știu de unde.

LEGENDE SUD-AMERICANE

IN VINGĂTORUL

de MANUEL UGARTE (Argentinian)

Necuratul chemă într'o noapte pe dracul lui de casă, și-i porunci:

— „Să-mi aduci de îndată pe acei cari au făcut mai mult rău pe lume.

Drăcușorul făcu un salt în Infern și cât ai clipi din ochi se înapoie, aducând după el o jumătate dozină de blestemați, din cei torturați de flăcările Iadului.

— „O să vă ceretez, și promit să dau libertate celui mai netrebnic dintre voi”.

Netrebnicii se uitară îngrijorați unul la altul; întrebările începură:

— „Dar ce te-au trimes aici?”

— „Eu am fost pritenul care am promis unui muribund să am grijă de orfanii ce rămăneau pe urma lui. După moartea lui, i-am internat într'un azil, iar eu am pus stăpânire pe banii lor”.

— „Dar tu?”

— „Mie îmi fură încredințate secretele viale ale patriei mele, și când izbucni războiul, îmi trădai țara. Mă îmbogății de pe urma distrugerii propriei mele țări, și fiecare monedă de aur ce intra în buzunarul meu era pătată de sângele fraților mei”.

— „Vorbește tu acum, spuse Lucifer, făcând semu unui om cu chipul bestial, care-și ștergea fruntea cu mâinile-i înroșite de sânge”.

— „Eu mi-am ucis nevasta și copiii, pentru a nu fi obligat să-i hrănesc, și i-am aruncat în mare”.

— „Acumia esie rândul tău, spuse alțiua”.

— „Am otrăvit familia mea care n'a scos din mizerie, și apoi dădui foc casei”.

— „Dar tu, care ai la gât urmele ștrangului cu care te-au spânzurat?”

— „Când mă plictiseam de logodnicile mele, le făceam să dispară. Ași fi putut

îmi așeza bucățile la loc... căci mă cam pricep eu la mecanică... Suflai p'ici, un flăi pe dincolo ce era turtit, cărpii, lipi sudai și cu și tovarășii și-mi făcu masina umană la loc!... Când observai, cei trei tovarășii, erau trei îngeri de ajutor, care lucrasera de zor cu mine!

Le mulțumii și mă mbrăcai iar cu hainele mele. Intrați ca om în biroul șefului de gară.

— Haide fraților, sculați, că intră al tren în gară... Haideți la București!

— Ce!? și Vasile Militaru se închină și rămase ca de lemn pe scaun, amuțit de groază

Galaction strigă înspăimântat:

— Satano!... Cum ai luat chipul prietenului meu!?... Sfinte Vasile, vino cu molitvenicul!...

— Strigoitul! răcni și șeful garei repezindu-se speriat pe ușă.

— Ho! Ho! fraților!... Că am înviat. Mă trimis Dumnezeu acasă, numai de mila, Nunuței, care ar fi plâns sfâșietor și groasă'e!...

Și le explicai totul...

La ora douăsprezece din ziua următoare îmi sărutam copilă pe frunte și-i umplușeu poala de castane!...

I. C. VISSARION

să le părăsesc, însă am preferat să le părăsesc oasele în grădina casei mele.

Necuratul dete din umeri:

— „Lăcomie, trădare, egoizm, nerecunoștință... astea sunt fleacuri neînsemnate”.

Se pregătea ca să se îndepărteze, când observă că mai rămăsese încă un blestemat, care nu fusese întrebat.

Fără a vorbi, îl întreabă cu privirea:

— „??”

— „Eu, răspunse acesta, nu am ucis, nici n'am furat, nu am făcut altceva de cât că am calomniat...”

Necuratul, care părea că pentru prima oară se interesa de cele ce spunea acest blestemat, se așeză din nou în jilțul său, și-i porunci:

— „Explică-te!”

Blestematul, continuă satisfăcut de această atenție a Necuratului:

— „Năsoceam vre-o infamie, vre-o crimă, sau delict, și îl puneam în sarcina omului pe care nu ași fi îndrăznit să-lucid altfel. Așa distrugeam cinstea celor calomniati, inveninându-le viața, la sute de nevinovați, cari își plângeau rușinea, sau se sinucideau, învinși de ura și disprețul semenilor lor. Fără gloante de revolver, fără să vărs sânge lovind cu pumnalul, calomniile mele doborau sufletele. Fără de a mă expune să infund pușcăriile, ca și cei ce ucid cu mâna lor, sau să fiu spânzurat sau ucis la rândul-mi, mă bucuram în schimb de onoruri și cinste. Și apoi, pe deasupra, mai puteam să mă și bucur asistând, nepedepsit, la rezultatele nefaste ale opercii mele. Căci arta mea nu era ca aceluia care doboară dintr'o lovitură, într'o clipire de ochi. Ea provoca seurgea victiei, cu încetul, prin asfixiere

DESLEGARE

de CESAR PRUTEANU

Vreau să povestesc de o seară ce a căzut într-o Sâmbătă de lângă Sânt Ilie. După ce și-a fumat în ceardac, la răcoare, pipa sorbindu-și domol cafeaua — după ce a privit cu îngăduință pe Moș Amurg cum cu sârg a țipat¹⁾ o taise²⁾ cu jeratec înflăcărând piscurile — Dumnezeu, prea mulțumit de toate câte sunt și câte nu-s! a porunci Lunii să fulghe din țării belsug de lumină vieorie: a încuiat într-o cămară cu trei lacăte grele ceata de vântosi și pe Zefir chiar, ca nici odată! ca să nu cleatine pe pământ nici măcar Uncalta Păcurariului³⁾ și-a mai trimis pe semne cu tot dinadinsul un inger (n'am aflat amare pe care) să roage frumusele florile de câmp să reverse din cepele lor, în văzduh, prisoselnic — mireasmă strașnică... De ce va fi poruncit Dumnezeu a-fătea poveri pentru o neînsemnată seară de vară, mai că să nu mă dumiresc nici eu și nici biet! Gligor care doarme ca fermecat. Târându-și din greu opineile sparte — a oboseală — și a căutat un loc ce i s'a părut mai prielnic și s'a așezat o leacă spre hodină sub umbrarul din marginea șoselei. N'am grija că și-a făcut el socoala că dela Moiseiu și până la Vișeiu de Jos e cale nu glumă și ce și-a zis: „Pun banda mișoasă cât îi de lungă, mă trântesc pe ea un darab⁴⁾ de vreme și apoi calea fecioraș⁵⁾! Zis și făcut. Gligor e un tuciu de flăcău care nu prea șade la gând. Și-a chivernisit bun câștig după buna muncă la Bufini⁶⁾ în codrii Tg. Oenei, n'a mai plătit țigul⁷⁾ că ce s'a făcut de-a fetea, ocol pe la Cluj ei a urcat haida-hai! haida-hai! Dorna pe la Borgo-Prond și-amu să nu înfolice o leacă de clisă c'o piparcă⁸⁾ verde și să nu se desciolescască de ostioala drumului lung? Aș! Poate tocmai pentru bunătatea, hărnicia și cumințenia lui, dăduse Dumnezeu poruncile de care v'am vorbit ca să aibe Gligor somn așezat nici găză să nu roiască pe deasupra lui nici tipenie de om să nu-i sticbească liniștea ei să-l conștienteze somn lin de om abia eșit din scăldușe. Da'nu știu cum o fo⁹⁾, poate că bunul Dumnezeu n'a finit seamă că pe drumul dela Moiseiu, acum într'un târziu răpăta cu cistăușite înalte și o creștină cu un sac greu la spinare. Că ce va fi avut creștina în sac, n'as putea să spun: să-l desfac la gură să văd, nu m'ar fi lăsat Todora a lui Găvrilă Lungu (că așa o chema) deci nici prin gând vă fie și apoi nu destul desfac eu sacul cu mănăciun! Și astfel că și Todora batâr¹⁰⁾ c'o apucase înopțarea pe drum — tot obosită ce s'a gândit: „Mașteru și eu su' umbrar că om is și n'o să mă strobesc dă miers. Sacu-i greu: greu e să-l pui gios, să-l ridici dă' să-l mai porți...“ Todora, iar după cât o știu e femeie cumpănită, ce-a

făcut? A lăsat binișor sacul jos cam lângă Gligor fără să-l vadă că s'ar fi speriat și-ar fi tulit-o cale de-o postă și s'a așezat și ea cătinel¹¹⁾ între tufe la un lat de palmă de Gligor de care să zicem că o deschilinea¹²⁾ un mănunchiu de albastrele. Și-a stat așa Todora și-a răsuflat c'a scăpat de povară și și-a pus mâinele în poală — neavând pesemne ce să facă cu ele — și a prins a se gândi: Ce minunată noapte!

Câte stele!... Or hsi¹³⁾ suflète de oamini? Or hsi!... Și și-a adus aminte că așa le spunea odată un călugăr bătrân că sufletul sbeară din trup țâșt! ca bondarul și noaptea își enlege și el un loc de hodină dintr'o stea, pe alese... Mai spunea călugărul și de Luczafăr că e sufletul lui Davăr, un fecior de domn ce-a stăpînit he! he! de mult, Maramureșul... Da' Luna?... O hsi locul ales de sufletul unei domnițe... (asta n'a mărturisit-o călugărul că nu grația nici odată de femeii...) o hsi!... Ce să te miri!... da' zice lumea că în Lună e și un păcurariu... Cum de-o hodină sufletul domniței lângă păcurar? Eil parcă nu-i tot suflet și el! Și Todora își aduse aminte de o horă:

Hei! ce-o zice, ce-o zicea
Tată lumea d'aieca
Că-i calic = calicului
I-a fost dragă fata lui
Albă fata Grofului!...

Și s'a înfiorat Todora la repetirea cântecului, și-a oftat Todora, i-așa în singurătate și în noapte și s'a gândit la Găvrilă și s'a gândit acasă... Gândul e ciudat, și'n clipa de odihnă nu te lasă în pace. Ca un paing a început să feasă în mîntea ei fir de argint și năstrușnic și sugubăț cum e ca să feasă harnie a început să alerge, să se împartă sprinten în dreapta și în stînga... Neobosit și sfătos i-a amintit dintr'un început Todora că'm ce-a lucrat ea de dimineață toată ziua mai în deosebi că se zice că Sâmbăta e cea mai lungă și cea mai uricioasă zi din săptămână... Și-a amintit Todora că s'a sculat cam pe la 3 ceasuri și că a făcut colaci pentru pomană cu nucă și miere, c'a frământat cu voinție pita¹⁴⁾ c'a muls vacile (i-a dat Dumnezeu vre-o trei!) a țesălat caii (i-a dat Dumnezeu vre-o patru!) c'a rânit la porci (i-a dat Dumnezeu vre-o șapte!) a căutat gălțele de ouă... n'avea de cât Moșala și Baba (i-a dat Dumnezeu vre-o... câte i-o fi dat i-a dat și basta! de n'ar hsi dihorul din vecini bată-l amaru!); c'a dereticat prin casă; c'a lipit târnațul: c'a... (nu se mîntuă nimeni că multe uici nu le înșir câte a mai săvârșit Todora). Vecinele ei, (ce-i privesc cu jind economia nu ma'ntre noi fie vorba!) Zic că las' să munească, tânără e, că n'are copii de...

În totdeauna gândul Todorei cât de sprinten și năstrușnic e, când, îi aduce aminte de copii se oprește din sbor și-o mustră necăjită că prinprejur de casă și avut — nu clămpăne vestitoare — purtătoare nici picior de barză. Știe mai bine Todora de lucrul ăsta și ce să facă, oftează din greu... Nu i-a dat bunul Dumnezeu și nu i-a dat! De ce a pedepsit-o? Că doar femeie credincioasă a fost nu ca Parasca a lui Sălăjan și nici ca mironosițele surori Anuș și Lala de ziua tot cu ochii în pământ și neaptea... Ah! ierte Cel de sus că fiecare din

necredincioasele asta toarnă în fiecare an câte un bogătan¹⁵⁾ de prunșor ba bălan ba bârnciu¹⁶⁾ ca să-i cunoști după față meghiș¹⁷⁾ că le-ai uita numele... De ce a pedepsit-o? N'a cântit, nu s'a bucurat nici când de bunul altuia și nici împotriva cuiva n'a stat nici la sfadă nici la giurământ anapoda... De ce o pedepsește Dumnezeu? Și gândul, copil și el nevrstnic, șglobiu să sară la cele 7 vâmi ale văzduhului o muștră: „Adu-ți aminte Todoro n'ai greșit cu nimic în fața oamenilor și a lui Dumnezeu?”

Todora știind bine răspunde: „Cu nimic!” „Adu-ți aminte Todoro... și Todora înfricoșată își despătorește amintirile și le cercetează pe rând cum ai duce un degot la buze și apoi ai răsfoii foi de carte una câte una... Și iar privește gândul în față și iar șoptește cu holărire: Mă știu curată, și nu mă știu să fi greșit... Adu-mi tu aminte dacă știi! Și gândul e hoțoman, știe el ce spune și știe el ce înșiră:

— Îți aduci aminte Todoro, ai fost printre cele mai frumoase fete din sat și „împărătești” îți jecau cercei — în wrechi în colan de salbă pe grumaz ca spuma și se odihneau grămezi = grămăjori în Jada grea, ferecată cu rame și cheotari... Trăiai ca fulgul și n'aveai griji. Iubeai deopotrivă și stropul de isvor și pasărea din cer și oița dela stâni... Și-a fost mul — un băial sărman — care în zi de Duminecă cânta în strună la bisericuța voastră de lemn și cum dădea răspunsurile Todoro că ochi tutulor se îndreptau în spre el și când zicea „Apostolul” nu se înfiorau oare fetele cu toalele de negrăit și sfânt farmec Dumnezeuzeiesc? Adu-ți aminte Todoro nu te înfiorai și tu? Nu simțeau că la auzul glasului cu de nedeseris viers, inima îți înceta să bată? N'ai zis și tu ca altele: „Doamne, pruațu ăst (și era mai înalt ca tine!) zice din gură cuvânt și cânt de miere de parcă nu-i născut și trăit pentru pământ! Adu-ți aminte Todoro c'odată atât te-a fermecat zisa lui încât l'ai văzut și nu l'ai mai văzut, parcă i se agățase de umeri, aripi cu solzi de argint și în părul lui avea o cunună de flori de rug rosă-rosă ca sângele? Și când într'o seară după joc te-a luat de mână și te-a întrebă sfios: „Vrei să-mi hsi soție, Todoro?” N'ai răs? Nu i-ai spus? Pogan¹⁸⁾ ești, îngerește glăsuști, dă'sărac ești! Ști cât l-a durut cuvântul tău? Ba! i-ai bănuț¹⁹⁾ c'ai fost pripită și l'ai mângăiat cum știi șerpește și te-ai rugat să te erte că și-a scăpat vorba din gură și v'ați împăcat sau așa credea el. Și ai jurat când a plecat în cătunic²⁰⁾ că-l aștepti c'ai să nunfesti cu el.

Și când s'a întors acasă după doi ani de armată când te-a găsit în prima seară a venirii lui făcând ospăț²¹⁾ cu Găvrilă a lui Lungu cum și s'a părut la față? Nu te făcuseși și tu moale ca foala? Când l-au văzut mesenii nu-l întrebau fiecare: „Da' slăbit ești, hai? Oi fo betag²²⁾? Fare rău o fo în cătunic? Amar ce-i din feciorașu' nost! Și clătinau mesenii d'n eap. Da cui să-i dee prin țigvă că de ce boliste snferă el. Da' când l-a văzut Găvrilă? Ce tare s'o bucurat și nu l-o pus între un poeal de jinars²³⁾ și-o veselie a hoi ca n'alte dăți când mereau ei sara pe nliță? Și n'a horit el cu glas de Arhanghel trist, fără seamăn de trist, cam așa?

Victimele mele nici nu știau de unde le venea veninul, iar eu puteam să privesc cu voluptate urmele otrăvei pe obraji lor subțil...

Necuratul, întinse protegător mâna spre blestematul ce-și povestise erimele, și spuse:

— „Dacă o fi să mor vre-odată, tu să stăpânești Iadul în numele meu”.

(Trad. de HENRY JELFANT)

Când o hsi nunta mândri
Culca-m'oi și pociu durmi
La pragul bisericii
Să nu treacă mirele
Că mi-oi ciunta zilele
Nici mireasa n'o trecea
Să-mi sdrobească inima...

Când o hsi nunta mândri
N'oi durmi ei oi hori
Batăr până 'n zori de zi...
Mi-oi lua tașca²¹⁾ și toiagul
Mândri nu i-oi călca pragul...

Când o hsi nunta mândrii
Un ruguț i-oi dărui
S'aibă ce își aminti
Ruguț roșu cum îi focul
Că și-a 'ndepărtat norocul
Ruguț alb ca de zăpadă
Ce a iubit să nu mai vadă...

Și cum rădea Găvrilă Lungu, ca prostu ha? Și când a închinat și el la rândul lui nu era să-ți scape bătrâneasca ploșcă din mâini? Dar când și-a luat binețe și-a vrut să plece de ce l-ai mai oprit în poartă? Iți hănuiai că pleacă? Ai simțit că ți se dezrădăcinează ceva în suflet? Ce ți-a spus? Ce ți-a spus? Iți amintești ce ți-a spus când l-ai oprit? N'a spus: „Iasă-mă lasă-mă, Todoro nu-mi mării amarul că tu ai fo' și cina și hodina mea!“ Așa e? Și n'a mai spus: „Ihlean'ai fo' și Dumnezeu bunul și marele să te erte într'atât că din tine prunșori nici buni nici răi să nu rodești“. Și de necaz ai răs... Il luaseși pe Găvrilă c'o fo' găzda²²⁾ și sunt ani și prunci n'ai rodit și 'n meșteșuguri ai fost și leacuri ai luat și bani mulți ai risipit... Un copil... Un copil, atât îți mai e arzătoare, dorința... Ce folos că ești avută... Un copil... Te-a blăstămat fecioru' cela... Și din acel ceas dus a fost... Unde e să te deslege de blăstem... e în zadar, un copil... un copil... Și gândul năstrușnic ca să mai scurteze din povara muștrării și-a amărăciunii s'a întâlnit cu Visul și Visul, mai milostiv i-a atins pleoapele Todorei cu pulpana hainei lui de plumb și pleoapele ca două aripioare s'au închis și-acum Todora e purtată afară din me-leagul lunei spre alte și în alte împărății...

Parcă are aripi și parcă n'are: mersul e sbor, sau leagăn? Plutește? Ba! nici că s'a mișcat cel mult că a căzut și ea într'un somn și s'a trezit într'o grădină cu flori mândre și miroșitoare cum numai în cetatea visului sunt. Ce umbriș de pomi rotați, ce poeni cu țâpsane și cu isvoare! O muzică ascunsă doinește dintr'un ungher de undeva. Lumină albă o învă-lue și se mișunăază Todora de grădina și susurul îngânat al muzicii. Așa are și ea în bătătură nește flori dar, — când le smulge vacile la 'ntors de la pășure; — când le strică porcii cu râtul. Mai are ea și nește cereeluși la fereastră dar ce în-

seamnă pe lângă grădina asta cu potop de flori albe, galbeni, roșii cu fântâni cu ape suitoare-căzătoare. Dar nu e singură, sburdă prin prejurul ei — roată — un stol de copilași sglobii și-a tresărit Todora și nu mai are timp să se minuneze căci i-a venit un gând să fugă după stol și să prindă pe micuțul cu părul ca spicul grăului și ochi de făcune... Micuțul, parcă a simțit, fuge rotofeu și râde că nu-l poate ajunge. Ba l-ajunge, ba' nu l-ajunge ba! e aproape să-l prindă, să-l închidă cu drag la sân și să strige: l-al meu! l-al meu! Dar cine-va — ea un rău — i s'a statorit în cale și-o oprește:

— Ce vrei?

— Vreau să prind pruncuțu!

— Nu se poate. Todora privește pe rău, cade ingenuchi se roagă, plânge, se rostogolește la picioarele lui; din ochi îi curg lacrimi șiroae...

— Ai milă... dă-mi-l!

— Nu se poate!

— Dă-mi-l! Voiu fi o mamă bună, voi... Și blând, acel cineva, răul ce i-a stat împotriva, a prinso de mâini și-o ridică din genuchi și-o apropie și-o privește pătrunzător în ochi. Todora se 'ngălbe-nește ca ceara, puterile-i scad și simte cum o apucă un tremur. Strânsura mâinilor lui e jeratic; privirea lui sfredel-lește: cuvântul lui șoptit mângâietor și trist e glasul, e cântecul din trecut și nu-l mai vede și-l vede într'o străfulgere de amintire, îl cunoaște, îl recunoaște... feciorul din strană, feciorul din bisericuța de lemn; și nu-l mai vede și-l vede la ospăț, și-l vede la plecare în poarta înflorată, — pe buze cu blestemul... Todora îl privește aprins, sânu-i saltă de parcă are înlăuntru o pasăre ce se sbate. Feciorul o apropie mai mult, mai mult... își simte buzele arse... cătușe i-au cuprins pieptul de să 'năbușă și pare frântă de mijloc. În minte nu mai are loc decât pentru o licărire de cuvânt: L-am găsit. L'am găsit... L'am găsit!... Ii vine să strige, să strige de bucurie să țipe... O toropeală dulce o cuprinde. E vis? Nu e vis. Simte că nu mai are nici pic de sânge în vine, că i s'a scurs sângele în farmecul îmbră-țișării ce ține mult, își simte trupul gol și i se pare că-i beată — beată ca la ospăț când de necaz și să uite a băut pe ascuns horincă²³⁾ multă. Da, da! e beată, beată de-o fericire nouă și nu-i pare rău că l-a uitat pe Găvrilă' năstitor pe pământ căci dornică a 'ntins brațe albe și-a simțit că strânge cu adevărat drag pierduta, trecuta iubire...

— Ii! amarul...

— Ce-a hsi? Cine-a v'nit peste mine? Nu tu? Eu durmiam...

— Ce păcat, ce păcat... făcu Todora de ochi lunei adică de ochii lui. Din tufe, ca iepurile și-a scos capul mai întâi Gligor. Privi în părți:

— Nimeni?

— Nime...

Intinde mâini butucănoase și i-a sacul și-apoi cu ele de ajutor să treacă Todora șanțul.

— Hai! Și-amândoi sunt în șosea. Mu- ierea îl privește cu coadă de ochiu pe sub ascuns se 'mbumbă la cămașe desprinsă la grumaz și-apoi își păturește șilinka²⁴⁾ îmbofiță. Intr'o părere ridică ochii și pri- vește lunganu de lângă ea:

— Nu ne-o fi văz' l oar'care?

— Nu!

— Nu mă spui?

— Cui?

— La Vișeu... Gligor se întoarse între- bător spre ea. Todora care nu-l văzuse pân' atunci la față scoase un strigăt, simți că i se taie picioarele.

— Gligor!

— Mă cunoști?

— ?!

— Mi-s din Vișeu... Așa-mi zice: Gli- gor...

— ?!

— Cântam pe vremuri la biserică... mi-ai fost dragă... te-am blestemat...

Și Gligor parcă înghiți un cărbunc a- prius: Amu... te-am deslegat... poți mâne cu sărac Găvrilă... Todora își reveni:

— Doamne!... Gligor!... Gligor! și lă- sând și sac și tot, ea de streche, a tulit-o boca-boca pe șosea... Gligor, a privit mult în urma ei, apăi, nu știu ce gândind, a privit în dreapta, apăi în stânga și-a ră- sucit un sfârc de musteață și-a scuturat cușma în neștiință și-a pus-o domol pe cap, a scuipat în palme și dând bunda pe un omăr n'a uitat nici sacul...

Luna, mai credinc'oasă — însoțindu-l, îi fulguie pe cale din țării, — lumineă vio- ric.

CESAR PRUTEANU

- 1) a avârlit, a aruncat; 2) o tavă; 3) a Ciobanului; 4) bucată; 5) ferăstrae; 6) trenul; 7) degeaba; 8) ardeii gros; 9) a fost; 10) cu toate că; 11) încetșor; 12) o despărțea; 13) or fi; 14) pâine; 15) do- lofan, crescut; 16) oacheș; 17) cu toate că; 18) voinic, înalt; 19) părere de rău; 20) caste; 21) nuntă; 22) bolnav; 23) ra- chiu; 24) un fel de desagă; 25) avut, chiabur; 26) rachiu; 27) fusta.

FERDINAND CATOLICUL

DRAMĂ IN 4 ACTE ȘI 8 TABLOURI

de AL. BIBESCU și CONST. ARGESAN

ACTUL I

TABLOUL II

Scena reprezintă sala tronului din palatul regal

Scena I

REGELE, REGINA, NOBILI, DOAMNE DE ONOARE,
ȘAMBELANUL CURȚII, GARDA
ȘAMBELANUL (*Către Rege*)

Învățul și cinstitul Don Thomas Torquemada
așteaptă ca să intre..

REGELE

Dar lasă-acum parada
aceasta, când el poate să intre când pofteste..
Așteptat chiar, astăzi.., te'noarnă și-i vestește,
Că eu și'ntreaga curte îl așteptăm..

ȘAMBELANUL

Îndată.

REGELE (*către Regină*)

Dar unde e Juana? E Curtea adunată
și ea la ora asta..

REGINA

Azi este așa de tristă!

REGELE (*surprins*)

Cum?

REGINA (*rugătoare*)

Juana 'ntreagă plâns-a cu fața în batistă,
La geam pândește calea.. de ieri, de-o zi 'ntreagă.

REGELE

Ce?

REGINA

Pe Gomez!

REGELE (*mâniș*)

Îl place?

REGINA

Și dânsa-i este dragă!

REGELE

Dar asta-i nebunie! Sunt gânduri îndrăznețe!
Da, asta-i nebunie!..

REGINA

Nu!.. este tinerețe.

REGELE

Ce tinerețe!

Scena II

ACEIAȘI, TORQUEMADA

(*Între Torquemada. Mișcare mare în sală între curteni*)

REGELE (*ridicându-se*)

Între.. te așteptam Prea Sfinte..

Ce veste ne-aduc oare cinstitele-ți cuvinte?

(*Regele se pleacă, Torquemada binecuvîntează.*)

TORQUEMADA

Cu voi să fie Domnul! (Privind către curte) Vai!
[curte adunată..]
Pândește peste țară o mână blestemată,
Ce apasă greu în preajma-ți..

REGELE (*cu grijă*)

Ce este?

TORQUEMADA

S'a întâmplat

Din nou o altă crimă,

REGELE

Din nou un atentat?

TORQUEMADA

O crimă fără seamăn și o nelegiuire..
Azi noapte-a fost aprinsă chiar Sfânta Mănăstire
A Sfântului Dominic — și'n drum au fost găsiți
Soldați din Sfânta oaste..

REGELE

Morți?

TORQUEMADA

Da.. măcelăriți!

Și înc'o fără de lege. Un om strein la port,
Fu prins suit pe-o scară, în mână e'un cap de mort,
Voind ca să-l agațe pe ziduri..

REGELE

Vre-un nebun!

TORQUEMADA (*indolent*)

Nebun! De e, sau nu e.. nu, n'ași putea să spun!

REGELE (*ingrijat*)

Da, e ciudat..

TORQUEMADA (*cu înfeles*)

Ce crede Măria Ta?

REGELE (*hotărît*)

De vor

Revoltă, vor plăti-o cu capetele lor.
Nu vreau nici o cruțare, de-i afli cine sunt,
Le va zbura cenușa ca pulberea în vânt,
Îmi trebuie doar nume..

Scena III

ACEIAȘI, UN OFIȚER

(*Un ofițer din gardă sosește și-i șoptește ceva lui Torquemada.*)

TORQUEMADA (*către ofițer*)

E-adevărat ce-ai zis?

REGELE

Ce e?

TORQUEMADA (*ingrozit*)

Priorul nostru.. a fost acum ucis!

REGELE

A fost ucis? Să vie Gomez aci îndată

Și, de va fi nevoe, — răstoarne lumea toată —
Să caute cu garda...

TORQUEMADA (*ironic*)

Zadarnic.. Don Gomez

Nu va afla pe nimeni..

REGELE (*intrigat*)

TORQUEMADA

REGELE (*poruncitor*)

Vorbește clar părinte. Cum, crezi că el nu vrea
Să-și facă datoria, când e voința mea?
Il bănuiești?

TORQUEMADA (*stăruitor*)

REGELE

TORQUEMADA

Când Mănăstirea-ardea

Aseară eu cu garda eram în drum spre ea
Și mi-a eșit înainte un biet soldat rănit,
Spunând ce se întâmplase.. Au ars și-au jefuit
Întreaga Mănăstire, jurând cu toți apoi
Pe-un craniu, să ne piardă, pe tine și pe noi.

REGELE

Nu.. încă-odată! Cine's.. Imi pare că visez.
E amestecat în asta?

TORQUEMADA

Chiar brațul lui Gomez!

REGELE

Gomez?

(*Consternare în sală*)

REGINA (*aparte*)

Juana.. Doamne, sărmana mea copilă!

REGELE (*gemând*)

Gomez... (*către Torquemada*)

Ca și înainte, veți fi fără de milă!
Ordon ca judecata să-și facă datoria..

REGINA

Juana..

REGELE

Cu cenușa-i plăti-va infamia
Și Sfântului Oficiu — o zi îi dau gândire...
Să construiască rugul chiar astă seară..

REGINA

Gândește-te la dânsa.. Juana o să moară.

REGELE

Ordon să construiască un rug chiar astă seară.

REGINA

Mai dă răgaz trei zile.

REGELE

Nu!

REGINA

Sire, îndurare!

Așteaptă.. poate are motive de-apărare!

REGELE

Nu poate să le aibă..

TORQUEMADA

Atunci..

REGELE

Fii fără milă!

Scena III

ACELIAȘI, JUANA

JUANA

O, tată, nu.

REGINA (*o ia în brațe*)

Juana, sărmana mea copilă!

REGELE (*către curtenii și Torquemada*)

Hceai! (*Curtenii vor să plece*)

TORQUEMADA

Anuncia Sire..

REGINA

Nu, nu, să nu plecați.

(*Curtenii se opresc*).

REGELE

E ordin..

REGINA

Unci mame, nu-i ordin ca să-i dați!...

JUANA (*ingenunchează*)

Indură-te.. o tată — de suflatu-mi ce moare!
Atâta am pe lume.. Sfițoasă ca o floare
M..a răsărit iubirea atâta de curată,
Că nu-i pe lume cântec s'o fi cântat vre-odată
Și nu's pe lume lacrimi să prindă'n boaba lor
Atâta suferință și-adăp amar și dor,
Dacă-l iubesc, păcatul să fie doar al meu,
Acest păcat.. o tată, îl voi plăti doar eu..
Dar cl.. o nu, te'ndură, el e nevinovat,
Copilăria toată cu el mi-am legănat.

REGELE

Nu!

JUANA

Tată..

REGELE

Nu!

JUANA

Ai milă.. e cel din urmă vis

Omoară-mi'l eu dânsul..

REGELE (*către Torquemada*)

Rămâne cum am zis!

(*Consternare. Juana se prăbușește*).

— CORTINA —

critica literara

CONST. KIRIȚESCU:

„Porunca a zecea”

(documente din viața profesorală)

D. Kirîțescu rămâne unul din cei mai de seamă istorici ai noștri, prin *Istoria războiului pentru întregirea României*. Cu metodele omului de știință exactă se mărită cercetătorul pasionat de detalii, de ansamblu, darul rar al limpezimii și preciziei stilului se împreună cu curajul lăbratului de a spune adevărul. Acest eveniment extraordinar, care a fost războiul pentru întregire, cel mai mare fapt din istoria poporului român, nu va fi studiat, meditat, de cât luând ca baza *Istoria* d-lui Kirîțescu.

A văzut bine importanța epocii înfăptuirii și a dat generațiilor tinere, în pagini magistrale, unul din cele mai croice capitole ale neamului.

Cu asemenea merite d. Kirîțescu este un educator și ca atare, în tot ce scrie, pornește dela idealul și morala, de cari a fost însușit scriind *Istoria* sa.

În *Printre Apostoli* ne descrie amintiri despre profesorii d-sale. O galerie de oameni dispăruți, foarte simpatici, entuziași în medocritatea lor sau groaznici în goliciunea lor de secături politiceaniste.

Porunca a zecea este o continuare a cărții *Printre Apostoli*. În prima vorbește de trecut, în a doua de prezent. În cea din urmă era vorba de dascălii tinereții. În cea de a doua se ocupă de foști colegi și de subalterni ce i-a cunoscut atât de apropiat în importantul post de răspundere ce-l ocupă la Ministerul Instrucțiunii Publice.

Suntem într'un oraș de provincie. Văleamă din Târg, și asistăm la o conversație în jurul unui pahar de vin, în căruciuma lui Ilistache, dintre doi oameni necăjiți și fericiți în același timp, dintre profesorul de istorie, dela liceul local, Dincă Tepeș și maestrul de canto, Pamfilie Fofezca.

Tepeș e profesor cu capacitate, eșind al treilea la clasificație, în seria lui, dar aproape uitat în târgușorul de reședință. Alți colegi de ai lui, mai puțin pregătiți și merituosi ajunseseră departe: el, însă, numai are nici o ambiție, de cât să soarbă câte un păhărel de țușurel din când în când — în mare taină de frică nevestelor — cu prietenul său Fofezca, turburel mînașat, adevărată „aghiazmă”.

Tepeș, eminent student, nu mai citise nimic dela terminarea universității și luarea capacității. Rămăsese la conștiințele vechi. Nici nu se prepara în ziua cursurilor, de oarece ajunsesese ca o mașină automată, repetând mereu același lucru.

Tot uitându-se pe el, închis șapte ani înfrun orașel de provincie, unde singura distracție era sosirea poștei cu jurnale, l-a citat pe profesorul de istorie, și oamenii și prietenii. Lipsit din prima tinerețe de spirit de inițiativă și de acea intuiție a realității lor ce nu o capetei de cât numai în contact cu viața, Tepeș, și-a adăugat la sărăcia-i proprie, pe acea a nevetei sale, fata gazdei, pe care o luase în căsătorie fără zestre, dar nu și fără prezenții. Norocul l-a mai ajutat să aibă și doi copii: un băiat și o fată.

Tepeș ar fi renunțat cu bucurie la orice altă ambiție în viață, dacă nu s'ar fi găsit în drumul lui soția cicălitoare, coana Margo. Din cauza ambițiilor ei, din cauza copiilor tot îndeamnă pe bărbatul istovit de voință să-si încerce norocul pentru a fi directorul liceului în locul lui Brăcăcescu, om nu cu mare merite, dar dotat cu simț, practic, cea ce-i lipsa lui Tepeș.

Perepetile hotărîrii de a ajunge la București, de a interveni la Minister, de a vorbi cu cei mari, modul de a încerca scrisorile de recomandare, lipsa lui de experiență, timiditatea lui copilărească, enunțându-le, am strica tot farmecul povestirii d-lui Kirîțescu.

Ni se întâmplă de o sută de ori să vedem un postulant umil, care își cere dreptul lui pe care nu-l capătă.

Dreptul lui? Meritele lui? Așa crede băutul Tepeș: El lua viața așa cum o cîntise în cărți. Cine are ce-i se cuvine pe drept? Unde se apreciază meritele și pe urmă celelalte? Printr'o serie de întâmplări nostime, cu episoade comice, Tepeș ajunge — în loc să fie numit director — să capete avertismentul primei admonestări oficiale, cu o amendă luată din leafă pe timpul călăriei la București și cu o situație ridiculă față de colegi și față de ai săi de acasă.

Până aci, faptul este descris cu mult talent și peripețiile sunt captivante. Dar concluzia este interesantă, și toamai aci intervine d. Kirîțescu — educatorul.

Tepeș își pune întrebare: „Dece am făcut un lucru contra conștiinței mele?”

Dece am căleat porunca datoriei față de elevi (porunca a zecea, cum o numește d. Kirîțescu)? Pentru o ambiție oarbă? Crede că toată pășania, greaua lovitură ce a primit-o nu va rămâne în zadar. A avut și Tepeș drumul lui spre Damasc. Conștiința lui s'a iluminat de imperativul categoric al datoriei către elevi. Oare este lucru mic să fi părintele sufletese al copiilor între 12 și 19 ani? Nu este nimic să încolțesti în inimile lor fragede exemple eroice ale trecutului, să crești în ei virtuțile eroizmului, devotamentului, evlaviei, sacrificiului? Și care sentiment va fi răscălit mai adânc dacă nu exemplul proprii tale vieți?

Așa se hotărîște să fie pe viitor Tepeș față de el și față de elevii lui. Dar școala și elevii profita-vor oare? Ce-i atunci cu catedrele universitare create ca să plaseze pe nălbățile cluburilor politice, să cocoșeze ca educatori ai tinerimii pe toate lichelele și dejecțiunile politiceaniste? La ce va servi sacrificiul băutului Tepeș, când dintr'o școală de adulți se creiază o Academie și din profesorii luați de prin colțuri obscure ale clubului politic, autenticii profesori universtari?

Aici e buba. Nemernicul care umblă și înșeală, care promite marea și sarea și se bate în piept la întruire până îi vine partidul la putere, nu devine atot puternic zilei, deputatul sau senatorul influent cărui i se deschid porțile și i se casează d'sereturile și se băgat în toate comisiunile remunerative și toate comisiunile gras retribuite? Nu din această categorie se recrutează și mulți miniștri incapabili, cărora li se dă țara pe mîni, pentru a muri la nevoie de gît cu ea?

Băutul Tepeș care învață pe elevi virtuți, cu care în viață pot muri de foame, fereciful Tepeș care crede că se poate ceva contra adunăturii de parveniți netrebunici și arivistii fără valoare care aju ca-lea oamenilor cinstiți ca bandiții de codru?

Căți nu sunt ca Tepeș, victime ale datoriei, ale sufletelor lor nobile, ale devotamentului și sacrificiului lor? Fără aceștia, România ar fi fost de mult un maidan imens de mîșci incapabili!

Dar se pune întrebarea: nu se dă, oare o educație greșită tinerilor noștri când nu li se arată viața așa cum este? Noi credem că nu este o educație această ascundere permanentă a adevărului. De aceea școlile noastre scot naivi și inexperimentați, care la cel mai mic șoc al vieții, devin victime sau instrumente de exploatare pentru șmecheri și canalii. O mai realistă îndrumare a educației n'ar strica. Căci nu ne interesează atât data bătăliei dela Cunaxa sau cronologia exactă a dinastiilor egiptene cât importă să dăm societății flăcăi zdravăni la minte, gata să înhațe de guler pe nemernicii așezați unde nu trebuie. Pentru această trebură schimbăm însă programul actual de studii, care creiază tineri anemici și lipsiți de voință, pentru a da școlii un program pentru formarea caracterelor, așa cum este și intenția d-lui Kirîțescu.

Cartea d-sale se poate citi cu mult folos și n'o lași din mînă pînă nu o termini. Este semnul caracteristic al cărților foarte bune.

La finele volumului, d. Kirîțescu mai publică: *Tu: felix Austria!* și *Pe drumuri alpine*, două descrieri ale unor excursiuni pe Dunăre și în Alpii tirolezi. Pitoroști, pline de nervi, cu evocări plăcute, sînt într'adevăr, interesante.

ION FOTI

EPIGRAME

Lui Radu Rosetti, autorul volumului de poezii „D'a capo”.

Cetind „D'a capo”, un oftat
A isbucnit din mine
Și doar atunci m'am ușurat
Când am ajuns... „al fine”.

Lui Keops, autorul volumului de schițe „Fă economie, Domnule”.

Fi-am citit volumul, Keops —
Dar aci făcui păcatul,
Căci nainte de-ași lua cartea
Trebuia să-ți ascult... sfatul.

AUREL CHIRESCU

aşa şi-aşa...

PREA MULT! Se scrie şi se tipăreşte prea mult! Iată strigătul de alarmă pe care îl scot într'un glas — şi scriitorii, şi cetitorii şi critica. Se publică atât de mult, încât cei ce vor să citească nu isbutesc să se ajungă, cei ce vor să aleagă nu-s în măsură, nu au posibilitatea s'o facă, iar cei ce vor să judece scrierile apărute se văd puşi în trista situaţiune de a nu-şi putea plăti această obligaţiune morală. Iată din ce cauză ne îndreptăm — în primul loc — spre editura românească, spre marea şi priceputa editură în mâinile căreia stă mântuirea celor trei categorii de cetăţeni de mai sus şi-i cerem o cenzură severă la acceptarea manuscriselor bune de imprimat. E o măsură care — personal le poate fi de folos: vor înlesni cetera cărţilor bune şi vor micşora concurenţa — mai ales astăzi când criza economică e atât de acută.

Despre cugetătorul Vasile Pârvan vorbesc frumos, în ultimul număr al „PROPILELOR LITERARE”, d. I. Foti, oprindu-se mai cu seamă la cartea: „Gânduri despre lume şi viaţă la Greco-Romani din Portul stâng” şi, în deosebi, la introducerea acesteia — prin care regretatul istoric „a creiat o şcoală a virtuţii, desăvârşind, „prin opera şi viaţa-i, ceiace V. Conta schiţase doar ca amator”.

Numărul bogat şi variat mai conţine: actul I din drama lui Shelley: Beatrice Cenci; un articol despre Louis Artus al d-nei Marya Kastarska; versuri luminoase semnate: Radu Gyr (voinicăscă), I. Poşăneanu (Lucram în gips) şi mai — ales I. Foti care îşi publică un variat ciclu: „Amurguri de toamnă”.

Interesează în mod deosebit amintirile d-lui Romulus P. Voinescu: Din trecutul justiţiei noastre.

Cronica extrem de bogată aduce indicaţii sigure în atâtea domenii: cultură, politică, literatură română şi streină, teatru, cărţi, reviste, ştiinţă, de toate, cugetări, epigrame.

Numărul se încheie cu prologul unei interesante lucrări dramatice: Noaptea spaimelor — semnată de unul dintre cei mai stăruiitori dramaturgi români — d. Const. Răuleţ.

Astfel fiind, ultima fascicolă a „Propilelor literare” constituie una dintre cele mai agreabile, variate şi instructive lecturi în legătură cu actualitatea. Ce păcat că şi asupra unor publicaţiuni atât de serioase a început să bată vântul acutei crize economice!

CU COMPETENŢA celui speriat de sine însuşi, cineva discută tragedia revistelor româneşti. După ce vorbeşte despre „Ramuri” şi „Viaţa românească” în legătură cu care adăugă: „...vine să se verse în bucurăsteanul „Adevăr literar”... continuă, cu ifose tragice:

„Ce reviste mai sunt? Nimic — sau cele câteva nu mai contează: având vidul oricărui conţinut şi absenţa a ceva elocvent şi reprezentativ”.

E tot ce-am vrut să subliniem. Şi încă un lucru: bucuria pe care ne-a provo-

cat-o reapariţia „Vieţii literare” — în care s'a publicat această sfidare la adresa celor câteva reviste româneşti care, cu enorme sacrificii, continuă să întreţină cultul scrisului. De aceea ne grăbim să exclamăm: bine că a reapărut, în fine, această „Viaţă literară” care va mântui literatura românească.

CE VI SE PARE INSA de expresia tânăralui purtător de condeiu: cele câteva reviste nu mai contează, „având vidul oricărui conţinut”. Ne găsim, fără îndoială în faţa unei adevărate cugetări. Fără să mergem mai departe cu analiza, ne gândim: făcut a d-sa aluzie la... conţinutul din care a putut ţâşni o astfel de cugetare? E o simplă indiscreţie.

DIN COPRINSUL No. 125 (IV) al „Vieţii literare”:

Em. Bucuţa: Un răspuns Italiei;
Al. Bădăuţ: Un nou scriitor român: Gheorghe Mille.

REVISTA LILIPUTANA este numele unei sfioase evadări în domeniul literelor. Publicată de tineri — ia apărarea tinereţului. Apreciază activitatea câtorva dintre înaintaşi şi se încumetă chiar în chestiuni de direcţie. Uneori tratează chestiuni care le-ar putea fi fatale ca aceea notiţă (No. 5) intitulată „Revistomania” din care spicuim:

„Mai mulţi tineri, cu o cultură aproximativă şi o educaţie suspectă, au făcut să apară câteva reviste noi.

„Imitatorii gregari n'au întârziat...”

„Adolescenţii aceştia erijaşi în scriitori au arătat că n'au personalitate: au adus expresii şi idei, dacă nu perimate, lipsite de noutate; s'au lamentat în versuri puerile şi au semnat aroganţi cronici pedante. „N'au putut înţelege imberbii începători că talentul e condiţia esenţială a unui scriitor, ca să poată pătrunde în sanctuarul literaturii”.

Hotărât din partea tinerilor care le poartă răspunderea — aceste rânduri sânt prea tari. Mai ales că — în cele 2 numere care ne-au ajuns sub ochi — ele nu sânt încă sprijinite şi de prezenta talentului — singura autoritate care le-ar fi putut justifica.

O ALTA TINEREASCA REVISTA este şi acest „Herald” care îşi propune să-şi închine numerele maestrilor scrisului românesc actual. Colaboratorii: mai toţi dela „Viaţa literară” — tineri şi curajoşi — semnează: versuri şi — puţină — proză. Conducerea pare a o avea d. Octav Sulaşiu care deschide numărul laudând şi prezentând pe primul sărbătorit, d. Lucian Blaga — din opera căruia ni se dau fragmente caracteristice. O singură obiecţiune: ni se pare o jignire faptul de a apropia pe Blaga de... Vladimir Streinu. Să se fi identificat d. Sulaşiu până n'atrătat cu felul de a vedea al unui anumit ceneclu, în plin faliment? E tot ceiace nu putem crede.

REVISTA HISPANICA DE BUCAREST, informează corect lumea spaniolă asupra noastră, cu ajutorul limbilor spaniolă, franceză şi — română, lucru care o face să poată fi citită şi aiurea.

Tipărită cu o deosebită grijă tehnică, ea aduce, în fiecare număr, clişee şi articole caracteristice. Astfel nr. 5 cuprinde un articol al lui Primo de Rivera: Spania şi România — urmat de alte tot atât de preţioase: În faţa ruinelor Italice (L. Fco de Cardenas); Opera lui Traian de Ramon de Bastera; Impresii din România pentru un spaniol de Pedro di Prat y Sontzo — cum şi altele în legătură cu Spania: Quelques jours en Espagne, Esmé Galenco: Impresii dintr'o recentă călătorie în Spania de general G. Alexandrescu şi se încheie cu studii de interes practice: El Intercambio economico entre Espana y Rumania: — de dr. Ernest Ene; El reino de Rumania de Dr. M. Samovici; El arte popular rumano de Hortensia Cosma; La riqueza forestal, las riquezas minerales de Rumania etc.

În nr. 6 ni se vorbeşte despre opera Spaniei în America, adică despre Argentina.

Revista, condusă cu multă pricepere, de d. H. Hellant îşi are un rost bine definit şi merită toată sollicitudinea chiar a cetitorilor români cari se vor putea apropia, în felul acesta, de această îndepărtată soră latină căreia îi sântem datori naşterea ilustrului întemeietor al neamului nostru, împăratul Traian.

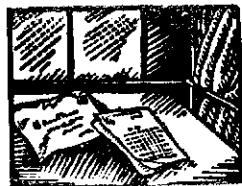
O IMAGINE FRUMOASA extragem din poezioara „Sfârşit de zi”, semnată: Ion Constantinescu-Stejar în No. 513 al „Culturii poporului”. Iată-o, urmată de o a II-a care merită toate atenţiunea iubitorilor de poezie:

*Iar apele se 'ndoaie,
În glas de păpuris
Şi frunza 'n stropi de ploae,
Se joacă pe furis.*

PE NEDREPT TRECE NEOBSERVATA frumoasa activitate educativă pe care, de 11 ani, o desfăşoară revista „Răsăritul”, organul „Caselor Naţionale” conduse atât de energie şi de româneşte de d-nii Teodica, general Manolescu. Aici ne interesează revista în paginile căreia întâlnim colaborări variate şi preţioase, versuri, proză şi articole de îndrumare, gânduri, sfaturi şi recenzii semnate de tineri şi bătrâni, reprezentanţi autorizaţi sau sfioşi ai scrisului românesc actual dintre cari merită să fie amintiţi d-nii: D. Nanu, Eng. Bourceanu; Al. Lascaroy-Moldovanu; J. Bart, V. Voiculescu, G. Tutoveanu, V. Miliaru, Pr. D. Furtonă, I. Gr. Oprişan, Const. Goran, Z. Stancu, G. M. Vlădescu-Vlad, N. Pora, N. Tulli, N. Batzaria, pr. T. Chiricuşă, Eug. Constant, etc.

Se urmăreşte, în felul acesta, număr de număr, educarea literară, religioasă, naţională şi sanitară a celor mulţi.

P. I. P.

Literara

o seama de cuvinte

Racine revenind într-o zi din Versailles ca să dejeneze cu familia sa, un șambelan al Ducelui veni să-l avertizeze că prințul îl aștepta în palatul Condé.

— Nu am să pot avea onoarea, răspunse el. Sunt mai mult de 8 zile de când nu mi-am văzut soția și copilașii. Pentru ei e o sărbătoare să măncăm împreună un crap mare, așa că nu mă pot dispensa de a fi cu ei.

Șambelanul îi spuse că Prințul va fi supărat de acest refuz mai cu seamă că avea la dejun o mulțime de invitați.

Racine spuse atunci să aducă crapul care care era într'adevăr splendid:

— Judecați și d-voastră acum dacă mă pot dispensa de a dejuna cu copilașii mei care au vrut să mă sărbătorească azi și care nu vor mai avea nici o plăcere mâncând singuri! Vă rog să comunicați această Altetei Sale Serenissime!

Ludovic al XII-lea vînd să declare război ducelui de Milano, întreba pe Jacques Trévillo, mare căpitan în timpul domniei sale, care e lucrul de capetenie te se cere pentru ca să înceapă războiul.

Acesta îi răspunse:

— Întai vă trebuiesc bani, Sire, al doilea bani și al treilea tot bani, Sire!

Ducele de Duras văzu într-o zi într'un restaurant pe Descartes, care se ospăta la masă din cele mai gustoase și scumpe bucate.

Apropiindu-se de masa lui Descartes îl interpelă astfel în loc de bună ziua:

— Mă surprinde că bugetul unui filozof poate permite să mănânci bucate așa de scumpe!

— De ce nu? răspunse Descartes. D-voastră credeți că natura a făcut ca bucatele rare și scumpe să fie consumate numai de ignoranți?

Un corsican făcut prizonier de francezi în luptele dela Patrimonio, în 1768 fu interbat de un ofițer francez:

— Cum ai îndrăznit să mă luptați cu noi, când voi nu aveți spitale, n'aveți chirurgi, amenințați să muriți la cea mai mică rană. Ce faceți voi când sunteți răniți?

— Murim! răspunse flegmatic corsicanul.

Pictorul Brendel increzător prea mult în muza lui, se prezentă la Rubens acasă, cu propunerea de a colabora împreună spunând că el a descoperit arta de a fi celebru.

— Ai venit prea târziu!, îi spuse Rubens. Acum douăzeci de ani m'ar fi tentat propunerea d-voastră dar acum sunt și eu în posesia muzei mele cel puțin la fel ca d-voastră. Penelul meu a descoperit de mult piatra filozofală.

bazar

DRAGOOSTEA LA PJEILE ROȘII

Manuel Barilangui, un descendent al tribului arameanlian, trib neînfrânt de cuceritori spanioli din America de Sud, oșta după frumoasa Laura Lopez. Dragostea înflăcărată ce-i purta acest mândru scoboritor dintr-o bravă rasă de războinici înmăsurase inima frumoasei din Valparaiso care acceptase să se logodească cu îndrăgostitul Manuel.

Fermecătoarea Laura era însă pe atât de nestatornică pe cât era și de frumoasă, și de la o vreme a început să facă ochiade în alte direcții. Bravul Manuel nici n'a neis-o nici n'a scalpat-o cum ar fi făcut străbunul lui, ci tăindu-și degetul pe care purta inelul de logodnă, i l'a trimes ca o dovadă a necredinții ei.

G. EXPOZIȚIE COREOGRAFICA

Faimosul balet al lui Diaghileff nu mai există azi, deși se fac încă eforturi mari pentru a strânge iar într'un mănunchi pe dansatorii împrăstiați în marile centre europene. Doamna Karsavnia, cea mai populară dintre baletoarele lui Diaghileff, se află acum la Londra unde va deschide la 4 Martie, la Claridge Gallery, o interesantă expoziție de desennuri coreografice, decoruri, și costume. Cu acest prilej va fi expus manuscrisul baletului lui Stravinsky „Les Noirs”, de Lordul Berners, care are o copertă desennată chiar de compozitor. Vor mai fi expuse numeroase desennuri ale celebrului Bakst, care au fost imprimantate pentru acest prilej, de Sir Philip Sassoon, Lady Juliet Duff, d. Emile Mond și alții. D-na Laura Krught, expune patru picturi executate în culisele baletului Diaghileff, iar d. Evan Morgan a trimes o serie de cărți tratând despre balet.

Paylova va trimite un portret al ei. Printre alte obiecte interesante vor fi costumele purtate de faimosul dansator Nijinsky, în „L'Après Midi d'un Faune” și „Le Spectre de la Rose”.

PSITTACOSIS A APARUT ȘI ÎN OLANDA

O telegramă din Amsterdam ne informează că moartea a două persoane, bolnave de psittacosis, a provocat multă neliniște printre posesorii de papagali. Cei mai mulți caută să se scape de aceștia, oferindu-i grădini zoologice din Haga. Conducătorii i-au primit deoarece știu că papagalii cari au trăit multă vreme în Olanda nu se mai pot îmbolnăvi de psittacosis, așa încât grădina zoologică din capitala Olandei și-a îmbogățit colecția cu încă un număr de papagali de rasă.

caricatura zilei

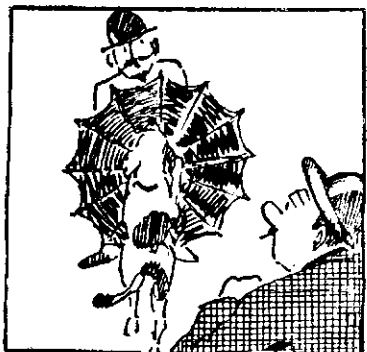
MEMORIE BUNA....

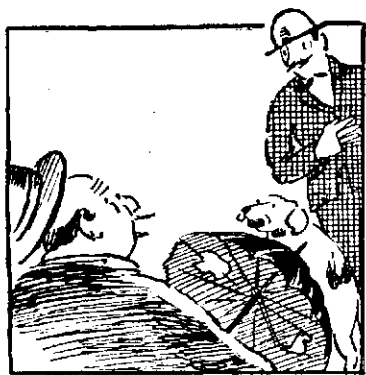
— Vai, D-le! cîncamă-ți câinele: mă sfășie!

— Nu pot să-l chem....

— Cum? Nu este al D-tale?

— Ba da! dar l'am cumpărat mai ali-neacori și i-am uitat numele...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

PROPTELE...

de ALEX. VLAHUȚĂ

Sunt oameni cărora le plac să fie „protejați”. Ei se simt măguliți să-i bată pe umăr un prieten al zilei, să capete o străngere de mână ori un salut amical dela un șef de culoare, iar când se pot plimba pe stradă cu'n ministru au provizie de fericire și subiect de conversație pentru câteva luni.

Nu-i vorba aici de oameni slabi și dezarmați, de infirmii sociali pe cari nevoia îi face să alerge după protecții. Aceștia sunt nenorociți; în orice caz mișci cu acte justificative. Intrebarea se pune însă pentru cei adăpostii și foarte sănătoși, pentru cei cari caută protecția... din principiu. Cum se poate ca un om cărui nimic nu-i lipsește pentru a-și deschide singur drumul, să ceară dela alții pomana rușinoasă a unui sprijin, de care n'are nici o trebuință? Să-ți placă a umbla pe brânci sau în cărji — când te-a lăsat Dumnezeu întreg și poți foarte bine umbla pe picioare, și cu fruntea sus — iată un gust într'adevăr ciudat. Și cu toate acestea, câți nu-l au!

Cunosc tineri bogați, muncitori, inteligenți în oricare măsură, având pe de-asupra și câte două-trei diplome din străinătate, tineri voiați și „bine echipați”, cărora nici să le pese de intemperțiile vieții, tineri cari, cu drept cuvânt să simtă scârba plecăciunilor și cărărilor înguste, și cu toate acestea i-am văzut frângându-și spinarea, mai rău decât cei mai flămânzi gudurători, pe lângă d'stributorii de „situații”. Cum să-ți explice slugăria asta netrebuică: pofta asta de a se țara a celui cărui soarta i-a dat aripi să zboare? E fără îndoială, ceva mai adânc și mai puternic decât voința lui; e mâna strămoșilor care-l pleacă de ceafă să-și îndoaie genunchii, este dănuirea fricii și umiltenței în virtutea inerției, — e setea ancestrală de violență și de înjosire a fganului d'n poveste care ajuns împărat își îmbracă pe ascuns trențele murdare și ese din palat pentru a fura și a cerșetori pe uliță.

Așa e, slugăria este și ea o vocație. Te naști mișel, cum te naști muzicant.

Venise deunăzi la mine un tânăr bine îmbrăcat — avea cărare la ceafă și o garoafă roșie la butonieră — un *titrat* sosit proaspăt din străinătate.

Fusese pe la Delavrancea, i se înfățișase ca admirator și plecase cu impresia că n'a fost primit cu destulă căldură.

Ce importanță are asta? zice eu: d-ta ai vrut să cunoști pe acesta — să-l cunoști personal — și l-ai cunoscut. Cred că nu ceri numai decât prietenia lui.

— Nu, dar domnul Delavrancea e și un om politic, măne poimăine o să fie ministru și noi, tinerii cari vrem să muncim, avem nevoie să ne grupăm în jurul unui sfătuitor, sub ascultarea unui conducător și... de... am vrea și noi să fim cunoscuți de unul, de altul.

— Bine, dar sunt atâtea alte mijloace să te faci cunoscut, într'adevăr cunoscut.

— O, e așa de greu să străbați și să însemni ceva în ziua de azi, dacă n'ai pe ci-

neva, un protector, care să te „lanseze”.

— Cunosc oameni cari au ajuns fără nici-o protecție. Și au ajuns departe plecând foarte de jos.

— Erau alte vremuri.

— Mai grele pentru ca erau mult mai întunecate...

Și dau eu să-i arăt ce frumoasă-i biruința oricât ar veni de târziu, numai să fie câștigată voințește, cu lupta omului vrednic, care caută în el puterea și în fapta lui răsplata, iar nu în sprijinul și ocrotirile de afară. La urma urzii chiar dacă nu i s'ar cunoaște meritul, chiar dacă ar muri învins, învins pe nedreptul, ce e cu asta? Este o biruință mai presus de noi și de nemerniciile noastre, e biruința faptelor bune, care trăesc și luminează: și dau putere și răsunet dincolo de viață din care au isvorât. Că tu, drumetul elpei care trece, vei gusta, sau nu, din rodul pomului pe care-l sădești, e un lucru de care să te preocupi atât. Singurul fapt în adevăr important, e că pomul sădit de tine să rodească.

— Eu n'as vrea să mor înainte de a vedea ridicându-se d'ntre dv. o falangă puternică de ostași cinstiți, cari să nu cugețe și să nu înțească le nimic altceva decât la binele țării și neamului lor. Li trebuie neamului acestuia pentru mântuirea lui, și trebuie o generație care să se jertfească, o generație de eroi: după generația noastră de osteniți și de fricoși, de vorbăreți și de abțiați după pr'copsală.

În toate timpurile au fost laudați oamenii de treabă, dar niciodată n'au avut mai mare nevoie de luptători hotărâți, de oameni vredni ei de caracter, pe cari să nu-i abată nimic din drumul lor, să nu-i ademenească nici strălucirile deșerte ale puterii, nici pofta de un trai mai fastuos, nici slava cea efimă trecătoare pe care o vântură de colo, colo vuetul mulțimei...

Tânărul mă privi cu un zâmbet de compătimire. Avea ceva bătrănesc în figura lui, un aer de dojană ce părea a-mi spune: „Ei, dragul meu, astea's vorbe, vorbe frumoase, bune de scris pe cărți, să le citească și să le creadă copiii... Noi nu suntem naivii pe cari-i așteptați. Noi o viață avem și vrem s'o trăim”.

Cuvântul însă mai viclean decât privirea, cerea să-mi bată în strună.

— Negreșit și noi avem un ideal, ei noi suntem însuflețiți de același iubire de patrie și nu cerem decât ocazia de a ne manifesta.

În limba ariviștilor, se știe, ocazia aceasta înseamnă o slujbă grasă — „o situație” cum zic ei.

L-am descusut — tinerii aceștia se descos ușor — și-am descoperit lucruri foarte interesante.

Fusese mai întâi la primul ministru a-i depune — ca ostaș nou în rândul partidului în care familia lui avea tradiții — priinosul lui de admirație și devotament... Apoi, de acolo se dusesse glonț la șeful celui-lalt partid, pentru a-i depune acelaș priinos de admirație și devotament, el, cel dintâi convertit dintr-o familie botezată în

ale credinții politice. Înseamnă ceva lucrul acesta?

— Ce să faci? Trebuie să te iei bine cu toți, că altfel rămâi de căruță... Mucegăiești într'un colț de provincie și nu te mai știu nimeni.

Și începu să-mi citeze exemple de acelea nenorociți, care imprăștie ca o molimă de descurajare și de stricăciune în sufletele fragede, exemple de oameni de nimic, scoși din întuneric și ridicați de valorile politice acolo unde nici ei șoguri nu s'ar fi gândit s'ajungă vreodată, exemple pe care le știu cu toții și cari fac rău... nu ne putem încălpați cât rău fac tinerimea noastră.

I-am deslușit că un suflet curat, tocmai d'n exemplele acestea știe să scoată o putere nouă, că revolta morală în contra călășilor și a nedreptăților de tot felul înfărește pe omul cinstit, și-l îndeamnă la luptă, îi dă cuvântului și mișcărilor lui mândra aceea nobilă, aproape fascinantă, care e nota caracteristică a eroului.

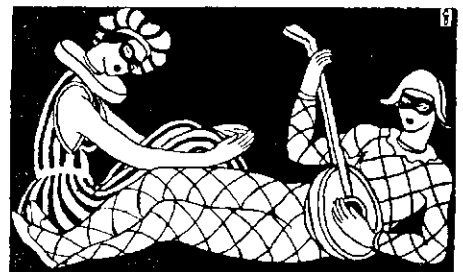
I-am spus că tinerețea își are ispitele și bețiile ei, farmecul și triumfurile ei... dar că nimic din toate acestea nu se poate asemăna cu fericirea acelei bătrâneți cinstite și demne a omului senin, împăcat în sine, care, privindu-și viața în toate învățurile ei, să-și poată zice cu bună dreptate: Am fost un om de treabă. I-am spus că asta-i mai mult decât cea mai mare bogăție de pe lume, că, din toate punctele de vedere, e și o socoteală m'numată să-ți pregătești o asemenea bătrânețe. — că, la urma urmei, toate onorurile și slujbele și valva de cari desfrăciunea omenească nu se mai satură, nu sunt decât mâncări grele cu sosuri ce strică stomacul și grămădesc toate boalele și suferințele către apusul vieții, pe care au stăpânit-o toate lacomiile.

Tânărul meu nu mai zâmbea. Pe fața lui nu mai era nici compătimire, nici ironie. Avea aerul unui om descurajat. Ne-am despărțit cu impresia că între sufletele noastre nu poate fi nici o legătură.

Îl urmăresc însă, li văd mereu numele prin zăre: la teatru, la baluri, la nunți, la înmormântări, la orice paradă, ori unde se deschide carnetul unui reporter, el e de față.

Îl urmăresc din zi în zi cu mai mult interes. Vreau să văd cu ce înțelță și până unde are să se ridice și balonul ăsta, — că de ridicat, sunt eu sigur că se ridică.

Universul 1909.

carti redacte în extrase

VIAȚA LUI PLATON

de AUGUSTE DIES, CH. H.

Ideile lucrurilor sunt eterne și perfecte, neaccesibile decât spiritului desbrăcat de contingențele imediate. Ele își au o lume a lor, unde se realizează în mod definitiv. Realitatea supra-sensibilă.

Acesta este faptul fundamental al filosofiei platonice, pentru care Platon continuă a fi, într-o oarecare măsură, întemeietorul filosofiei.

Pe drumul care serpuște în depărtare o suveică, aproape de poteca unde se lăsa fântâna Panopei, mic grupulețe de copii ies dintr-o clădire. Soarele arde și pedagogii îi împing din urmă cu gesturi neliniștite: vocile lor sunt pițigăte și asurzitoare și limbajul lor strident dă impresie și mai barbară limbii grecești, ca o nădădă. Copiii se împing unul pe altul și se lovesc pe capete pentru a nu să izbucnească răsul tumultuos. Dintr-un loc învățații cetății discută cu acribie chestiunile la ordinea zilei și spiritul lor de arbitru lansează cele mai mari bombe contra stăpânilor. Sunt sofistii cari dețin în mâinile lor toată viața cetății cu toate aspirațiile și neajunsurile ei. Spiritul de sicăna care prezidează în acest interregiu de inamicitie și de război, face ca cetățile mai progresează de ac. Teba și Atena să-și distinge cu orice nouă ocazie dreptul de suveranitate și de stăpânire. Stăpânii celor două cetăți urzesc, murgii, rascolește veritabile prietenii dintre celelalte cetăți și atunci când sunt siguri că au obținut o majoritate zdrobitoare, iau ofensiva și declară războiul. Războiul! Unica rațiune care există a statelor de atunci, chiar atunci când se numesc Atena și Sparta și chiar când au dat oameni de talia lui Pericle și Alcibiade.

Platon își trecea timpul, ca toți copiii de seama sa, sub supravegherea unui sclav bătrân, care îl conducea și îl aducea de la școală. El învăța mai întâi să stea pe scaun, să se scoale, precum și primele lecții cu care își începe orice copil cariera de școlar studios. Era sub directa supraveghere a unchiului său Charmide, care ocupa un loc de frunte în treburile cetății. Era firesc, ca, în acest mediu vizat de vulgaritatea sofistilor, să nu poată găsi nici o consolare în tovarășia lor. Și aceasta tocmai în timpul când glasul lui Socrate începuse să fie ascultat de mulțime, tocmai când învățătura lui începuse să prindă rădăcini în conștiința poporului. Platon la început urmărirea cu o simpatie o'zitate prelegerile publice pe care acest maestru desăvârșit le ținea în fața publicii. Glasul lui dulce și tremurător îl făcea simpatizat de marea mulțime și voiașe, față de care predica mai ales că ceva nou acest suflu de umanitate și de neprețuită modestie pe care acest copil căuta să-l infuzeze în conștiința cetății de încercată a poporului elin, prin cel dicton atât de cunoscut, care poate veni oricând o deviză: *Cunoaște-te pe tine însuși*. Omul acesta care nu cerea nimic dela auditorii lui, voia un singur lu-

tu, cel mai esențial, după el, din câte alcătuesc viața unui om! Voia, anume, ca fiecare să-și cunoască puterile de muncă și de creație pentru ca numai pe această realitate să-și clădească fiecare existența constructivă. Era firesc ca Platon să se îndrepte cu tot entuziasmul tinereții sale spre acest meșter neprețuit, care vrăjea inimile și răscolea conștiințele. Întreținut printre adepții cei mai înfocați ai lui Socrate, începe și el să activeze lăfăș lângă maestru. Dar spiritul războinic în care se aranjau toate marile chestiuni politice nu puteau îngădui o mare efervescență mișcărilor socratice și astfel trebu' în curând să vie blamarea ei lăfășe prin blamarea, la început și apoi condamnarea chiar a lui Socrate, sub ridicolul pretext că se închină la alți idoli! Mare lect e de demnitate umană pe care acest fin al Eladei o dădu omenirii în acele clipe de dumnezeiască resemnare, poate sta și astăzi de pildă a unei conștiinți clare care să vrea să se sacrifice pentru a triumfa o idee pe care își clădise întreaga sa existență. Putea fugi foarte ușor din calea adversarilor săi în schimbul unei sume mici, pe care Platon se hotărise să o plătească pentru el; dar nu a voit. S'a apărat cu demnitatea care îl caracteriza și a preferat să bea cupa cu otravă decât să părăsească în mod laș ideile pentru cari lupta cu atata înverșunare. Poate că această a contribuit într-o mare măsură la răspândirea filosofiei sale într-un cadru mult mai numeros, decât sperase el, la început. Platon a fost atât de mișcat de sfârșitul tragic al maestrului său, încât toată viața a căutat să limpezască și să contureze mai precis filosofia socratică.

După moartea lui Socrate, Platon roia firul ideilor lui și năzuste să așeze pe baze definitive filozofia lui. Își dădea foarte bine seama de mediul neprielnic cercetărilor lui și atunci întreprinde acea serie de călătorii cari l-au dus în Egipt mai întâi, în Italia după aceea. Aci înconjurat de un stat major de prieteni și de adepți fondează celebra ACADEMIE unde introduce un sistem original de gândire și de enunțare. În *dialogurile* sale și se arată în mod amănunțit toate aspirațiile și visurile sale ideologice pe cari și le-a construit așa de bine, după aceea, în sistemul său.

Această operă literară a lui, dispersată în toate direcțiile este o enciclopedie intelectuală care cuprinde vederile sale în toate domeniile. Tângă fragmentul cel mai mișcător și convingător zugrăvind

moartea lui Socrate, găsim stilul revoltat și hotărât cu aspirațiile sale politice din REPUBLICA. Este interesant de relevant ca Platon arhimera sclavajul ca o instituție necesară. Pentru el sclavul era un bun material pe care îl puteai nza cum găseai ca este mai nimerit. Îl puteai chiar ucide, fără să dai socoteala nimănui de acest lucru. Pentru mentalitatea acelor timpuri rudimentare justificarea pe care o dă Platon instituției sclavajului apare foarte logică. Pentru optica noastră acest lucru este un non-sens.

În acea formă religioasă, unde conștiința în mod legal Academia sa, rezervă un mic sanctuar unde grupă o pleiadă de tineri studioși. Era ceea ce s'ar putea numi o școală de științe politice. Platon nu disprețuise nici odată politica. Chiar dacă asistase la neputința concetățenilor săi de a grupa interesele lor intereselor generale, aceasta era o dovadă prea mult de neputința actualilor guvernanti. Platon cerea puterea de guvernare pentru filosofi. Fiindcă, zicea el, numai aceștia ar putea să se conformeze înaltelelor principii de etică socială fără a fi bânuți că de puțin de tiran'e sau despotism. Iată dar conjectura sub care privea Platon viața politică și importanța pe care i-o dă în angrenajul unui sistem de gândire. A admirat mult în tot timpul cât a stat în Italia, confederațiile savante organizate de pitagorecieni. Se pătrunsese până în adâncul sufletului de realitatea aceasta, a solidarității care pusă în slujba marilor interese poate servi admirabil realizări practice ale himerelor ideale. Începutul acțiunii sale, în această direcție îl face cu ocazia chemării sale de tiranul Siciliei Denys, al cărui frate Dion purta o mare admirație lui Platon. În acest timp cele două cetăți proeminente își urmau calea lor războinică, mereu aceeași, numai că teatrul războaielor se schimba rând pe rând în Atena și Sparta. Generali mari și-au legat numele în istorie de această perioadă tristă din viața Eladei în care spiritul înțelept și cercetător, care caracteriză pe grecii antici, a fost înlocuit cu teribilele măceluri de oameni. Și aceasta pentru potolirea unui instinct de suveranitate și de dominare. Platon asista pasiv la această grozavă epopee. Nu este exclus ca în acele vremuri turburi să fi conceput el acest splendidă lume a *ideilor*, în care și-a plimbat Platon spiritul său dornic de un orizont mai larg și mai comprehensiv decât buhuriturile armatelor ionice. În lumea acestor realități ideale, unde fiecare IDEE a unui lucru își găsește expresia desăvârșită, și-a

proectat el toată nădejdea că celelalte generațiuni vor fi mai înțeleghătoare și mai cultivate și vor aprecia mai mult efortul lăudabil al oamenilor de știință și gândire, cari anticipează în celula strâmtă a creierului, lucruri cari revoluționează apoi, omenirea. Ar trebui să umplem pagini întregi pentru a reda mecanismul evolutiv al acestei concepțiuni atât de înălțătoare și de convingătoare. Dialogurile sale, inutil de a le mai enumera, ni-l înfățișează pe Platon și ca un literat desăvârșit și rafinat.

Cu deosebire, însă, ceea ce interesează și ceea ce face, într-o oarecare măsură punctul de onoare al doctrinei lui este viziunea republicană a formei de existență a statelor. Nu trebuie să mire pe nimeni această concepție înaintată, chiar în antichitatea în care se plasează aceste vremuri contemporane lui. Dacă ne gândim la viața independentă a cetăților grecești cari formau acel mozaic al Eladei vechi, lucrul nu mai pare extraordinar. Oamenii aceștia aveau un admirabil simț practic. Plutocrația în care se complăuseră atâția ani, le indicase adevăratul drum pe care trebuie să-l urmeze orice evoluție.

În momentul când Platon seria ultimele cărți ale *Republicii*, puțin înainte de bătălia de la Leontos, Denys I, tiranul Siracusei era în apogeul gloriei sale. Aliațele pe cari le făcuse îi asigurase o preponderanță în destinele Greciei întregi astfel încât la un moment dat era omul zilei. Dar dacă dăduse dovadă de atâta eroism pe câmpul de bătăie, nu trebuie uitat că el cultiva cu aceeași predilecție și artele și literatura. Compunea singur tragedii în versuri și poeme erotice. Era firesc ca să caute o apropiere de Platon, care în acel moment atrăsese atenția întregii Grecii. Toți tiranii și diplomații uzau de trucerile cele mai rafinate pentru a-și apropia și eventual a atrage de partea sa pe Platon.

Acesta însă, imposibil urma drumul pe care îl dicta conștiința sa. Denys se gândea de multă vreme să invite pe Platon la el, dar se temea de eventualitatea unui refuz. Ceea ce însă îi atrăgea oarecare simpatie pentru acest voiaj era tânărul Dion, un mare cultivator de frumos și de litere. Acesta jinea în curent pe Platon cu toate transformările cari aveau loc în imperiu și nu odată Platon își imaginase acest loc al Siciliei drept țara menită să experimenteze ideile și teoriile lui sociale. Mergea către acest țel ultim al vieții sale cu toată speranța, cu toată îndârjirea. De aceea în cele din urmă primi oferta lui Denys și se hotărî să plece spre țara dorită. Ajuns aci fu găzduit de Dion care nu mai putea de bucurie, conversând cu maestrul atâtea lucruri interesante și demne de atenție. Atmosfera Curții era foarte încălcată. Aceiași curtezani aferați, invidioși de locul altuia, mândri și mai ales medioceri, stăpâneau viața tiranului, care trebuia în curând să părăsească puterea prin moartea sa. Coroana trecu asupra fiului său Denys II. Acum era prilejul pentru Platon să încerce realizarea ideilor sale, știut fiind caracterul suplu și nobil al actualului stăpânitor. De altfel și începu încercările ajutat de Dion, în această operă unanimară. Coaliții noi se formară pentru contro-pondere acestui atac neprevăzut și sforăriile începu să se tragă în culisele politicii. Dion fu învinuit în

cele din urmă că unelțește contra intereselor țării și Denys II fu convins de utilitatea unui exil mai îndelungat pentru el. Platon pricepu că i-a scăpat terenul de sub picioare și orice încercare de îndreptare era cu neputință. Marele animator al vieții Siciliei trebuia să ia drumul pribegiei. Dion plecă mai întâi în Italia. Maestrul său nu întârzie nici el mai mult și în curând se întâlniră. Iusă orice sfârșit are și o rază de lumină, care mai atenuază efectul dezastrului. Dion se înscrie printre membrii Academiei platonice. Aceasta era cea mai frumoasă achiziție care îi fusese lăzărit lui Platon să o aibă.

Frumoasa feerie care a fost viața lui Platon trebuia să înceteze odată. Omul care știuse să se facă respectat de toată Grecia, în fruntea căreia trona egida spiritualității sale, urea acum calvarul sigur și descurajant al sfârșitului apropiat. Ultimele ani și i-a petrecut într-o reculegere impresionantă, căutând să îndrumeze activitatea școlii sale și dedicându-se în întregime studiului și cercetării. Singura lui mângâiere acum, o forma pleiada tinerilor săi elevi care se inițiau temeinic în tainele filosofiei pentru care pledase toată viața sa.

Bărbații cei mai proeminenți din toate cetățile voiau să-i îndulcească sfârșitul prin atenții excesive și chiar deadreptul iritante. El nu băga în seamă pe nimeni din aceștia.

Acesta a fost, în linii generale viața intelectuală a lui Platon. Opera sa departe de a fi epuizat cercetarea modernă, stabilește noi legături de cauzalitate și ocazionează îndrumări noua în filosofia contemporană. Acest vast spirit enciclopedic care a îmbrățișat toate ramurile de știință pozitive, a fost prea puțin înțeles de contemporani.

Moartea l-a găsit gata, la o vârstă foarte înaintată. Avea 80 ani. Destinul platonismului nu poate fi ignorat nici chiar azi când aproape toate direcțiile filosofice îl au ca bază.

Platonismul a fost mai mult un spirit

decât un sistem și s'a înfruptat din domeniul gândirii.

Scrulos în metodă, precis și în formule, privește întreaga știință perfectie onencască neterminată. Și ea mai împrumută ceva din esența eternă a-și justifica nemurirea. Astfel a să pue punctul culminant pe ideea BINE care stăpânește toate culmile și periițiile gândirii ideologice. Ideea, *Bine* este miezul cerber prin care se păstra neatinsă credința în realitatea lumii aparte, ideale, cea a IDEILOR, și spiritul contingent al realităților practice nu poate pătrunde, fiindcă nu are căuta.

Astfel Platon și-a asigurat și o bază sistematică a filosofiei sale. Nu trebuie uitat de asemenea, că el a fost întregul, într-un anumit sens, al logicii, disciplină filosofică. El a desprins prin el noțiuni ale logicii generale și a că să justifice această atitudine filosofică.

Secolele cari au urmat i-au redat ce în ce mai mult din strălucirea pe care o merita îndeajuns. Atunci când se dea că se stinsese definitiv ecorile filosofiei sale și un nou gigant, peripatetic Aristot apăruse pe ceramul filosofic, și se mai aștepta nimeni la o reînviere a ceea ce din pământ răsări școala neo-platonă a lui *Plotin*, care duse și mai departe doctrina lui. Odată cu el a închis tot în mod definitiv secretul prin care renașă contopească filosofia și pasiunea pentru frumos într-o singură formulă de die. Cercetătorii actuali se islesc de această dificultate de neînvinș și mulți se bătăuși înainte de a ajunge până la ea.

Platon a știut să-și elădească sistemul pe o bază solidă și a refuzat pentru aceasta multe onoruri trecătoare. A cr mai presus de orice, în imperiul viziunii sale. Dacă ar fi să evidențiem mai această trăsătură a personalității și încă ar fi de ajuns pentru a justifica prezența sa în galeria umbrelor nemuritoare.

NUMA CAR

(Editura Flamariion-Paris)

Tenul strălucitor al
petalelor trandafirilor

il veți dobândi întrebuițând Crema, Pudra și
Săpunul Simon care îndeplinesc întreitul scop:
purifică pielea, o fac suplă și o hrănesc.

CRÈME SIMON
PARIS